

סקירה משפטית

ינואר 2021

רוח רגולטורית חדשה נושבת בארצות-הברית. תביעות ענק הוגשו לאחרונה כנגד גוגל וכנגד פייסבוק בטענה שהן פועלות באופן שיטתי לחסל תחרות ומתחרים. הפלטפורמות הדיגיטליות הגדולות – גוגל, פייסבוק, אמזון ואפל – מושכות את תשומת הלב בהיותן "שער כניסה" לזירת השוק האינטרנטית. כל אחת היא מונופול בתחומה: גוגל במנוע החיפוש וכן בשוק הפרסום האינטרנטי; פייסבוק – בענף הרשתות החברתיות; אמזון היא מונופול בפלטפורמת המסחר הקמעונאי, ואפל מחזיקה בכח שוק משמעותי במערכות ההפעלה של טלפונים סלולריים וטבלטים. הבעיה אינה רק בהיותן מונופולים בצווארי הבקבוק, אלא בפרקטיקות אנטי-תחרותיות שהן מפעילות. גוגל מנצלת לרעה את שליטתה במנוע החיפוש ומעדיפה תוצאות המקדמות מוצרים שלה ופרסום המשיא את רווחיה. פייסבוק רוכשת חברות סטארט-אפ בסכומי עתק כדי להעלימן. גם אמזון פועלת באופן אינטנסיבי לרכוש מתחרים ומקדמת את המוצרים שלה בפלטפורמה השיווקית, על חשבון ספקים מתחרים. אפל אף היא מפלה לרעה אפליקציות מתחרות בחנות הווירטואלית. מעצמות האינטרנט שולטות על שאלטר הכניסה, ומונעות תחרות בהתאם לאינטרסים הכלכליים שלהן. לא קל לטפל בהן. פעילותן עטופה בצבעי הסוואה זוהרים של טכנולוגיה חדשנית, המקשים לעמוד על מלוא ההשלכות. העובדה ששירותים רבים ניתנים לצרכנים ללא כסף היא מבלבלת, ומקשה על יישום דיני התחרות. ואולם נראה שאט אט חודרת ההבנה שלא ניתן להשאיר את זירת האינטרנט ללא אסדרה, משום שאין מדובר עוד בשוק חופשי. מונופוליזציה נמשכת הלכה ושחקה את החופש התחרותי והיא מאיימת עתה על האינטרס הציבורי.

בסקירה שלפניכם נקדיש פרק למהלכים רגולטוריים חדשים בתחום מעצמות הטכנולוגיה בארצות-הברית, באירופה ובישראל. נעסוק כמובן במשבר הקורונה ונראה כיצד הוא משתקף בסכסוכים המגיעים לבתי המשפט. לצד אלה, הסקירה פורשת יריעה רחבה של חדשות משפטיות מתחום דיני התחרות והתקשורת, הגנת הפרטיות והשלטון המקומי. נציג את הצעת החוק בעניין אלימות כלכלית ועילת תביעה חדשה שנוסדה לאחרונה בבית המשפט העליון למאבק בהתנהלות דורסנית של בעלי-דין.

אני מבקשת להודות לעמיתי המחקר הצעירים של מרכז חת לחקר התחרות והרגולציה, שעמלו על הכנת הסקירה: אדר עטיה, כרמל אליצור, פז מאיו-קרופמן, קשת וכולדר, רונן פלד, מור קיפר ודניאל אפשטיין. תודה לד"ר יפעת נחמיאס, חוקרת הבית; לעמיתת המחקר עו"ד ענבר גוטליב-ריבקיין; ותודה מיוחדת לעוזרת המשפטית עו"ד ליטל פילר שריכזה את המלאכה. אני מאחלת לכם. קריאה מעשירה. לקראת השנה האזרחית הנפרשת לפנינו, נאחל לכולנו בריאות, ושנדע לצאת ממשבר הקורונה מחוזקות ומחוזקים.

השופטת בדימוס ד"ר איריס סורוקר

הקורונה - בראי המשפט בישראל

חוק הקורונה הגדול

לפני כחצי שנה, בחודש יולי, נחקק חוק סמכויות מיוחדות להתמודדות עם נגיף הקורונה החדש (הוראת שעה), התש"ף-2020. החוק מקנה לממשלה סמכויות להטיל הגבלות על הציבור, כחלק מההתמודדות עם הנגיף ולצורך מניעת התפשטותו. החוק נקבע כהוראת שעה עד ליום 31.3.2021. בחוק מופיעה התייחסות להכרזת מצב חירום מיוחד (פרק ב'), המאפשרות להטיל הגבלות בהתקלהליות במרחב הציבורי והפרטי (פרק ג'). ההגבלות עוסקות במגוון תחומים, ביניהן אלה הנוגעות לפעילויות של בתי עסק (סעיף 8), לאירועים (סעיף 9), לפעילויות חינוכיות (סעיף 10), לתחבורה (סעיף 12), ולתיירות ונופש (סימן ב').

אחת הסיבות לחקיקת החוק היא הביקורת שהושמעה בבג"ץ 2399/20, ולפיה התקנת תקנות שעת חירום רבות שעוקפות את פיקוח הכנסת על הממשלה מהווה פגיעה בעקרון הפרדת הרשויות. בעקבות חקיקת חוק הקורונה הגדול, בחודש ספטמבר האחרון הגישו ארגון עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל והאגודה לזכויות האזרח בישראל, עתירה המבקשת מבית המשפט להורות שהחוק בטל (בג"צ 6321/20). העותרים טוענים כי החוק מפר נורמות דמוקרטיות: החוק כולל היקף נרחב של סמכויות דרקוניות המסורות לממשלה; גם הליך חקיקתו אינו תקין: ההסדרים הראשוניים הקבועים בו מלמדים כי זהו חוק הדורש למידה מעמיקה טרם הבאתו לדיון. אף על פי כן, החוק הובא להצבעה בקריאה שנייה ושלישית במליאת הכנסת תוך פטירתו מחובת ההנחה על שולחן הכנסת, הקבועה בסעיף 88 לתקנון הכנסת. משך הדיון בחוק במליאה הוגבל לשלוש שעות תוך צמצום היקף הזמן לדיון בהסתייגויות. נטען כי אופן חקיקת החוק מבטא פגם היורד לשורש הליך החקיקה, מכיוון שנגרמה פגיעה רצינית בזכות ההשתתפות של חברי הכנסת במובנה המהותי, המכרסמת בגיבוש עמדה מושכלת בסוגיה שנדונה.

נטען כי אופן חקיקת החוק מבטא פגם היורד לשורש הליך החקיקה

בעתירה נטען כי החוק אינו חוקתי משום שהוא מסמיך את הממשלה לקבל את ההכרעות העקרוניות ביחס לקשת רחבה של עניינים, החל מרמת תחלואה שתצדיק הפעלת סמכויות ועד להיקף המגבלות שיוטלו על הציבור. יש במצב הדברים משום עקיפה של הוראות סעיף 39(ה) לחוק יסוד: הממשלה הקובע כי הכנסת היא זו שאמורה לקבוע הסדרי חירום ככל שאין מניעה לתפקודה. נטען כי מנגנון הפיקוח הפרלמנטרי על תקנות הממשלה מוסיף על הפגיעה בעקרון הפרדת הרשויות ושלטון החוק בכך שהוא מאפשר את כניסתן לתוקף של תקנות הממשלה עוד קודם לאישורן על ידי ועדה של הכנסת. כך גם ביחס למתן הסמכות לממשלה לקבוע עבירות פליליות בתקנות אשר מוביל לפגיעה בעקרון החוקיות בפלילים.

החוק גורם לפגיעה קשה בזכויות יסוד חוקתיות לרבות חופש התנועה, חופש הדת והפולחן, חופש הביטוי וההפגנה, חופש העיסוק, הזכות לחינוך, הזכות לקניין

העותרים טוענים, כי החוק גורם לפגיעה קשה בזכויות יסוד חוקתיות לרבות חופש התנועה, חופש הדת והפולחן, חופש הביטוי וההפגנה, חופש העיסוק, הזכות לחינוך, הזכות לקניין. נטען כי הפגיעה בזכויות אלו אינה תואמת את מבחני פסקת ההגבלה; קרי, זהו חוק שאינו הולם את ערכיה של מדינה דמוקרטית, אינו לתכלית ראויה ואינו עומד במבחני המידתיות.

לעתירה לבג"ץ 6312/20 [לחצו כאן](#).

דיון בעתירה, בהרכב מורחב של תשעה שופטים, נקבע ליום 12.1.2021. בהקשר זה נפנה לפסיקה מעניינת של בית המשפט העליון בארצות-הברית מנובמבר 2020, שפסק כי איסורים שהטילה מדינת ניו-יורק על פעילות בתי תפילה בעת קורונה אינם חוקתיים, משום שהם נוגדים את זכות היסוד לפולחן דתי. אופן קבלת ההחלטה – ברוב של חמישה שופטים כנגד ארבעה – מלמד על קושי מהותי למצוא את נקודת האיזון האופטימלית בין הגבלות ראויות להבטחת בריאות הציבור ובין הגנה על זכויות אדם.

לפסק הדין של בית המשפט העליון בארצות-הברית בנושא זה [לחצו כאן](#).

סכסוכי קורונה

תקופה זו של מגפה מתמשכת ומגבלות סגר חוזרות הולידה סכסוכים משפטיים הנובעים מקושי של חייבים לבצע חיובים. ככלל, נראה שבתי המשפט עומדים על קיום החיובים ונמנעים מהחלה רחבה של דוקטרינת הסיכול.

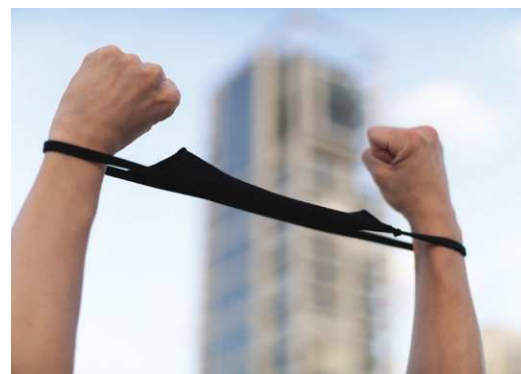
סוג רווח של סכסוכים נוגע ליחסי שכירות. כך למשל חדל"ת 26076-02-20 עמודי שלמה אחים ידגרוב סחר בע"מ נ' משרד המשפטים/אגף רשם החברות, שותפויות ואח' (8.7.2020), עוסק בבקשת נאמן להורות על פטור מתשלום דמי שכירות בחנות שהייתה מושבתת מפעילות בשל ההוראות על סגירת העסקים. החברה הגיעה לחדלות פירעון טרם פרוץ משבר הקורונה ומונה לה נאמן. הנאמן טען לסיכול מכוח סעיף 18 לחוק החוזים (תרופות בשל הפרת חוזה), התשל"א-1970, שכן לא ניתן היה לצפות את משבר הקורונה ולא היה בידי החברה למנוע את סגירת העסקים.

בית המשפט, מפי כבוד השופט חגי ברנר, דחה את בקשת הנאמן. נפסק כי סעיף 15 לחוק השכירות והשאלה, התשל"א-1971, המקנה לשוכר סעדים מיוחדים במקרה של סיכול, חל רק אם מטרת השכירות סוכלה מסיבות הקשורות למושכר או לדרכי הגישה אליו – ולא כאשר הנסיבות הן משבר עולמי כללי שנבע מהתפרצות מגיפה. נוסף לכך, הבחירה שלא להפעיל את החנות ולהוציא את העובדים לחל"ת הייתה של הנאמן, והיא נבעה מרצונו לחסוך בעלויות של הפעלת החנות. בנסיבות אלה, אין לקבל את הטענה בדבר היעדר אפשרות גישה ואיסור הפעלה של המושכר.

לפי סעיף 18 לחוק החוזים (תרופות), המעגן את דין הסיכול, יש צורך בהתקיימותם של שלושה תנאי מצטברים כדי שפלוני יזכה בהגנה: הראשון, קיומן של נסיבות מסכלות ההופכות את קיום החוזה לבלתי אפשרי או שונה באופן יסודי ממה שהוסכם; השני, העדר ידיעה או יכולת לצפות, בעת כריתת החוזה, את הנסיבות המסכלות; והשלישי, חוסר יכולת של המפר למנוע את אותן נסיבות. בית המשפט קבע כי היה קשה לצפות את השלכות המגיפה שכללו סגירת המסחר ופגיעה בכלכלה. לכן, התנאי השני – העדר צפיית הנסיבות המסכלות בעת כריתת החוזה – מתקיים. עם זאת, קיומו של התנאי הראשון – קיומן של נסיבות ההופכות את קיום החוזה לבלתי אפשרי או שונה באופן יסודי ממה שהוסכם – מוטל בספק. בענייננו סוכלה מטרת החוזה מבחינת השוכר; לכן נדרשת בדיקת הגנת הסיכול לפי סעיף 15 לחוק השכירות והשאלה ולא לפי סעיף 18 לחוק החוזים (תרופות), שהרי הדין הספציפי גובר על הדין הכללי. לעיתים יכולה לעמוד גם ההגנה מכוח סעיף 18 לחוק החוזים (תרופות) אך הדבר לא נכון למקרה זה, שכן החברה הפיקה טובת הנאה מעצם העובדה שהמשיכה להחזיק בחנות בתקופת ההשבתה, ואף העמידה את החנות למכירה לכל המרבה במחיר. עוד נקבע ביחס לקיומו של התנאי שלישי – חוסר יכולת של המפר למנוע את אותן נסיבות – שגם הוא מוטל בספק, שכן הנאמן מונה לאחר פרוץ משבר הקורונה. הנאמן יכול היה לבטל את חוזה השכירות לאחר כניסתו לתפקיד שכן ידע על התפרצות המגפה.

לפסק הדין [לחצו כאן](#).

סכסוך אגב חוב התברר בפש"ר 46210-07-18 רותם ואח' נ' כונס נכסים רשמי תל אביב ואח' (1.9.2020). שם דובר בבני-זוג להם חמישה ילדים. בני-הזוג נדרשו לפנות דירה לכיסוי חוב בעקבות הסדר נושים שחתמו ביולי 2018. כעבור כשנה מונתה נאמנת להסדר הנושים, ובפברואר 2019 ניתן תוקף להסכמת החייבים למימוש הזכויות בדירת המגורים. בספטמבר 2019 אושר ההסכם למכירת הדירה ומועד פינויה נקבע לספטמבר 2020. אז פרץ משבר הקורונה ומועד מסירת הדירה התעכב. החייבים טענו כי סעיף 18 לחוק החוזים (תרופות) חל בעניינם, זאת על אף שמועד פינוי הנכס היה ידוע לחייבים, והם לא חיפשו דירה חלופית. מגפת הקורונה הובילה להגבלת התנועה והמסחר ומנעה אפשרות לחפש נכס חלופי במשך כחודשיים. מצבם הכלכלי הורע מפני שהוצאו לחל"ת. בנסיבות אלה, כבוד השופטת רחל ערקובי פסקה כי "גם אם מגפת הקורונה איננה אירוע מסכל או שלא מתקיימים מלוא התנאים המצטברים לתחולת הגנת דיני הסיכול, לא מן הנמנע להחיל את עיקרון דיני הביצוע בקירוב.

סעיף 15 לחוק השכירות והשאלה, התשל"א-1971, המקנה לשוכר סעדים מיוחדים במקרה של סיכול, חל רק אם מטרת השכירות סוכלה מסיבות הקשורות למושכר או לדרכי הגישה אליו – ולא כאשר הנסיבות הן משבר עולמי כללי שנבע מהתפרצות מגיפה

גם אם מגפת הקורונה איננה אירוע מסכל או שלא מתקיימים מלוא התנאים המצטברים לתחולת הגנת דיני הסיכול, לא מן הנמנע להחיל את עיקרון דיני הביצוע בקירוב

בת שבע נפשות עם חמישה קטינים, כן מדובר בדירת מגורים ולא בנכס עסקי, אנו מצויים בתקופה של אי וודאות שאין לדעת מתי תחלוף". לכן, יש לדחות את מועד הפינוי, בכפוף לתשלום מסוים שישולם על ידי החייבים בתקופת הדחייה.

לפסק הדין [לחצו כאן](#).

ת"א ח 4492-05-20 מ.ג. יצחקי נכסים בע"מ נ' ח.י.א שותפויות בע"מ ואח' (23.6.2020) עוסקת בתביעה לפינוי אולם אירועים אשר נסגר עם פרוץ משבר הקורונה וההגבלות על התקהלות במקומות ציבוריים, לרבות אירועים. אין מחלוקת כי לא שולמו דמי השכירות. עם זאת, הנתבעים טענו שעומדת להם הגנת הסיכול, וכי אי-התשלום אינו עולה כדי הפרת הסכם השכירות המזכה את התובעים (המשכירים) בסעד של פינוי. כבוד השופט עמית יריב קבע, כי אם הגורם המסכל אינו ייחודי למושכר עצמו אזי אין למושכר יתרון ביכולת לצפות את הסיכון ולהיערך אליו, ואין תחולה להסדר המיוחד שבסעיף 15 לחוק השכירות והשאילה; אנו חוזרים אל דיני הסיכול הרגילים – קרי להסדר הקבוע בסעיף 18 לחוק התרופות. מניעת השימוש בנכס נבעה מהאיסור על התקהלות שעוגן בעקבות התפרצות נגיף הקורונה, ומניעת שימוש שכזו היא לא ייחודית לנכס זה – לכן סעיף 15 לחוק השכירות והשאילה לא חל.

השופט יריב קבע: "[...] שגם בחינת המצב באספקלריה של הוראות סעיף 18 לחוק התרופות אין בה כדי להצדיק... מתן רשות לנתבעים להמשיך ולהחזיק במושכר". הנתבעים הודיעו באופן חד צדדי על אי תשלום דמי השכירות ללא שזכות זו הייתה מעוגנת בחוזה או בדין. התוצאה: בית המשפט קיבל את התביעה והורה על פינוי המושכר.

לפסק-הדין [לחצו כאן](#).

בת"א 28265-05-20 אביבה ארועים-השכרת ציוד 2003 בע"מ ואח' נ' חברת גב-ים לקרקעות בע"מ ואח' (22.6.2020) נבחנה בקשה למתן צו למניעת חילוט של ערבות בנקאית אוטונומית. הערבות הבנקאית נמסרה לגב-ים מכוח הסכם שנכרת בין הצדדים לשכירות מבנה המשמש כאחסנה לציוד לאירועים ציבוריים פרטיים. בנובמבר 2019 הגישה גב-ים תביעה פינוי המושכר נגד המבקשים בשל בנייה ללא היתר בחצרי המושכר. המבקשים רצו לפנות את הנכס בסוף פברואר 2020 – טרם סיום מועד החוזה בינואר 2021 – אלא שאז פרצה מגפת הקורונה ומועד הפינוי נדחה לסוף מרץ 2020. לטענתם, מגפת הקורונה לא אפשרה להם לעבור לנכס חלופי. המבקשים החליטו על דעת עצמם לבטל את הוראת הקבע ששמשה לתשלום דמי השכירות וטענו שאינם חבים בשכירות עבור החודשים מרץ עד מאי 2020.

כבוד השופט יואב פרידמן דחה את הבקשה למניעת חילוט הערבות. נפסק כי אין תחולה לסעיף 15 לחוק השכירות והשאילה, שכן הוא נועד ליתן מענה למצבים בהם נמנע מן השוכר השימוש במושכר מסיבות הקשורות במושכר או בדרכי הגישה אליו. המניעות בה דן הסעיף אינה חייבת להיות בהכרח ממך ה'כוח העליון' ויכולה היא להיות גם מניעות משפטית. אך חייבת היא להתייחס לנסיבות "חיצוניות" הקשורות למושכר הספציפי או דרכי הגישה אליו; לא מניעות כללית ממין מגיפה שיכולה להקרין על יחסי שכירות בריבוא חוזים, להבדיל מחוזה במושכר ספציפי.

באשר לסעיף 18 לחוק החוזים (תרופות) צוין כי פרוץ משבר הקורונה הביא עימו תקנות וצווים שצמצמו את הפעילות במשק ואלה הביאו לסיכול החוזה. אלא שהמניעות בעניינו עוסקת בירידה בהכנסות ולא במניעה להשתמש במושכר או לאחסן בו ציוד. המבקשת אף לא הראתה שיש לה קושי בתשלומי השכירות. קשיי נזילות הנתבעים מירידה במחזור המכירות במשך כמה חודשים הם סיכון עסקי שניתן לצפות אותו.

לפסק-הדין [לחצו כאן](#).

אם הגורם המסכל אינו ייחודי למושכר עצמו אזי אין למושכר יתרון ביכולת לצפות את הסיכון ולהיערך אליו, ואין תחולה להסדר המיוחד שבסעיף 15 לחוק השכירות והשאילה

המניעות בה דן הסעיף אינה חייבת להיות בהכרח ממך ה'כוח העליון' ויכולה היא להיות גם מניעות משפטית. אך חייבת היא להתייחס לנסיבות "חיצוניות" הקשורות למושכר הספציפי או דרכי הגישה אליו; לא מניעות כללית ממין מגיפה שיכולה להקרין על יחסי שכירות בריבוא חוזים, להבדיל מחוזה במושכר ספציפי

נייר עמדה של משרד המשפטים

משרד המשפטים פרסם ביולי 2020 את מסקנות הצוות הבין-משרדי לבחינת השפעות משבר הקורונה על קיום חוזים. הרקע לכתיבתו הוא החשש כי התפשטות מגפת הקורונה תשליך על ביצוע חיובים חוזיים. מטרת המלצות משרד המשפטים היא למנוע התנערות מהתקשרויות חוזיות על רקע פרוץ המגפה. המלצות משרד המשפטים מתרכזות בכמה מסלולי פעולה:

המסלול הראשון מתייחס לאפשרות של הצדדים לנהל משא ומתן בתום לב ובשיתוף פעולה לצורך חלוקת הסיכון באופן הדדי. הומלץ לפעול לקיום החוזה בקירוב, להשעות חיובים או לסיים חוזה בדרך של פשרה (בין אם קיומו איננו אפשרי ובין אם איננו מעשי). הוצע לראות בתנאי אי-הצפייה הקבוע בסעיף 18 לחוק החוזים (תרופות), כתנאי שמתקיים בעת הזו משום הנסיבות החריגות, הקיצוניות והנדירות של המשבר. קביעה זו אין בה כדי לקבוע שהגנת הסיכול חלה בכל מקרה, או לאפשר לצדדים לחוזה להתנער מחיוביהם. אך יש לעשות מאמץ לבצע התאמות בחוזים לנסיבות שהשתנו. משרד המשפטים ממליץ למתדיינים לפנות להליכי גישור לגיבוש פתרונות מוסכמים.

המסלול השני מתייחס להמלצה לחוקק הסדרים הנוגעים לענפים מסוימים, ביניהם ענף התרבות, מופעים, אולמות אירועים וגני ילדים פרטיים. הוצע שלא להתערב בענף השכירות העסקית משום חשיבות הוודאות. אם הושגו הסכמות בדרך של פשרה לאחר תחילת משבר הקורונה ולפני כניסתם לתוקף של תיקוני חקיקה - מומלץ שלא להתערב בהם.

המסלול השלישי עוסק בצורך לשפר את הסדר הסיכול החוזי. משבר הקורונה הראה כי דין הסיכול הקיים היום בחוק לא מספק מענה לכלל הקשיים שהתעוררו. ההסדר בהצעת חוק דיני ממונות הוא בעל יתרון, שכן אינו מגדיר אף צד כמכר או כנפגע, אלא מאפשר השבה הדדית ושיפוי הדדי. אומץ בו מבחן הסיכון לצפות אירוע מסכל על מי מהצדדים לחוזה, במקום מבחן הצפייות. אירוע מסכל מוגדר בחוק דיני ממונות כמצב דברים בו ישנן נסיבות חדשות שאינן מאפשרות את קיומו בשל מניעה פיזית או מניעה חוקית, גם כאשר סוכלה מטרת החוזה. ההסדר קובע עוד ביצוע בקירוב וסיכול חלקי. נייר העמדה מציע לאמץ את הסדר הסיכול הקבוע בהצעת חוק דיני ממונות, שתחולתו עתידית.

משרד המשפטים ממליץ למתדיינים לפנות להליכי גישור לגיבוש פתרונות מוסכמים

למסקנות הצוות הבין-משרדי לבחינת השפעות משבר הקורונה על קיום חוזים
[לחצו כאן](#).

ראו גם נייר עמדה של מרכז חת לחקר התחרות והרגולציה בנושא סיכול וכח עליון
בסכסוכים חוזיים בעת קורונה: [לחצו כאן](#).

על השב"כ, הזכות לפרטיות ועמדת הרשות להגנת הפרטיות

בחודש יולי האחרון נחקק חוק הסמכת שירות הביטחון הכללי לסייע במאמץ הלאומי לצמצום התפשטות נגיף הקורונה החדש (הוראת שעה), התש"ף-2020. החוק מאפשר לממשלה להסמיך את שירות הביטחון הכללי להשתמש ביכולותיו הטכנולוגיות כדי לסייע בביצוע חקירה אפידמיולוגית. סעיף 12 לחוק קובע כי ההסמכה תינתן באופן זמני והארכתה תיקבע "בהתחשב במצב התחלואה בישראל [...] בתרומת תוצאות פעולות הסייע [...] ובקיומן של חלופות להסתייעות כאמור, והכל בהתחשב, בין השאר, בפגיעה בזכות הפרטיות". הוראת החוק מורה לרשות להגנת הפרטיות להגיש חוות דעתה בעניין.

ביום 14.07.2020 הגישה הרשות את חוות דעתה הראשונה מכוח החוק, ומאז פרסמה מספר חוות דעת נוספות. הרשות סבורה כי לאור התמשכות מגפת הקורונה, אין מקום לפתרון זמני ויש להחליפו באמצעי טכנולוגי שפגיעתו בזכויות אדם פחותה. לאחר בחינת החלופות האפשריות, הרשות הצביעה על יישומן המגן 2.0 כחלופה הטובה ביותר, וזאת בשל תכונותיו הטכנולוגיות, ביניהן העובדה שהטכנולוגיה מבוססת על

הרשות סבורה כי לאור התמשכות מגפת הקורונה, אין מקום לפתרון זמני ויש להחליפו באמצעי טכנולוגי שפגיעתו בזכויות אדם פחותה

נתוני קירבה, ולכן מספקת תוצאות מדויקות ואמינות אף יותר מאמצעי שב"כ. המודל הפיזורי של היישומון מאפשר איזון בין איסוף נתוני המיקום של המשתמש לבין הגנה על פרטיותו, מאחר ואיסוף המידע ועיבודו נעשה על גבי מכשירו האישי. להבדיל מהשימוש הכפוי שנעשה במסגרת אמצעי שב"כ, השימוש ביישומון הוא וולונטרי. הרשות התייחסה לחשש שהציבור ייבחר שלא להשתמש ביישומון, ובמטרה לעודד התקנה של היישומון בחלקים נרחבים באוכלוסייה, קראה להיערכות הסברתית נרחבת בכל הנוגע לחשיבות הפעלתו, תוך התייחסות להיבטי ההגנה על הפרטיות והשקיפות, המהווים נדבך משמעותי בהעלאת אמון הציבור.

לחוות הדעת של הרשות להגנת הפרטיות מחודש יולי 2020 [לחצו כאן](#).

ביום 20.11.2020, פרסמה הרשות להגנת הפרטיות חוות דעת נוספת ביחס לאפשרות להוסיף את יישומון המגן לדרישות התו הסגול. במסגרת חוות הדעת, התנגדה הרשות לכל שימוש כפוי ביישומון או בכל טכנולוגיית מעקב אחרת בכניסה למקומות ציבוריים. הרשות נימקה, כי חיוב הציבור להתקין טכנולוגיית מעקב נוגדת את הוראות סעיף 12(ב) לחוק ההסמכה של השב"כ, לפיה "התקנת טכנולוגיה אחרת ושימוש בה ייעשו רק בהסכמתו מדעת של המשתמש ומתוך רצונו החופשי". עמדת הרשות הייתה חד משמעית: כפיית השימוש ביישומון או בטכנולוגיה אחרת לצורך כניסה למקום ציבורי, בעיקר מקום המספק שירות חיוני, פוגעת באופן בלתי מידתי בזכות לפרטיות. לדעת הרשות, על המדינה לפעול ליצירת שינוי בהתנהלות הציבור הרחב באמצעות תמריצים חיוביים לביצוע פעולות הנחוצות למאבק בקורונה. בין אלה נכללות ההצעות הבאות: נשיאת המדינה בעלות ימי הבידוד, קיצור תקופת הבידוד, מתן קדימות במוקד הערעורים על החלטת בידוד, הכרה בנתונים שנצברו ביישומון לצורך ביטול בידוד או למתן פטור מניטור על ידי השב"כ. תמריצים אלו בכוחם להוביל לכך שהציבור יחפש בעצמו כלים לקבלת מידע באשר למצבו הרפואי ויהוו מנגנון ראוי לגיוס הציבור במאבק במגפה.

לחוות הדעת של הרשות להגנת הפרטיות מחודש נובמבר 2020 [לחצו כאן](#).

ביום 16.12.2020 פרסמה הרשות להגנת הפרטיות חוות דעת נוספת מכוח החוק. בחוות דעת זו, הרשות הביעה עמדה לפיה אין הצדקה להמשך השימוש הגורף בכלי השב"כ, זאת לאור הגדלת מערך החקירות האפידמיולוגיות ויעילותו. על רקע השיפור במערך החקירות האפידמיולוגיות, לא צפוי קושי מעשי לבצע חקירה אפידמיולוגית אנושית, בזמן אמת ובאותו היום, לכל מי שאובחן כחולה. צוין כי תרומתו של כלי השב"כ ירדה בשבועות האחרונים. הרשות סברה, כי התועלת השולית הנמוכה של מנגנון השב"כ אינה מצדיקה את הפגיעה הדרסטית והמתמשכת בפרטיותם של כל תושבי ישראל, באמצעות מעקב גורף על ידי גוף ביטחון שאין זה ייעודו. לפיכך, יש להשתמש בכלי זה רק במקרים בהם החולה המאומת אינו משתף פעולה בחקירה האפידמיולוגית האנושית.

לחוות הדעת של הרשות להגנת הפרטיות מחודש דצמבר 2020 [לחצו כאן](#).

עוד נציין בעניין זה, כי החוק להסמכת השב"כ הועמד לתקיפה בעתירה שהוגשה לבית המשפט העליון בבג"ץ 6732/20. בצו על תנאי שניתן ביום 17.11.2020, ביקש בית המשפט את התייחסות המדינה לשאלה, מדוע לא יוגבל השימוש בכלי שב"כ למקרים בהם החולה המאומת אינו משתף פעולה עם החקירה האפידמיולוגית. המדינה טרם השיבה.

להחלטת בג"ץ מיום 17.11.2020 [לחצו כאן](#).

על אף הצו על תנאי, בהחלטת ממשלה מיום 17.12.2020 הכריזה הממשלה על הארכת הסמכת השב"כ עד ליום 7.1.2021. הממשלה נימקה את החלטתה בקיומו של צורך מיידי

כפיית השימוש ביישומון או בטכנולוגיה אחרת לצורך כניסה למקום ציבורי, בעיקר מקום המספק שירות חיוני, פוגעת באופן בלתי מידתי בזכות לפרטיות

התועלת השולית הנמוכה של מנגנון השב"כ אינה מצדיקה את הפגיעה הדרסטית והמתמשכת בפרטיותם של כל תושבי ישראל, באמצעות מעקב גורף על ידי גוף ביטחון שאין זה ייעודו

וממשי בהסתייעות מסוג זה ובשל העובדה שעד לאותה הכרזה טרם נמצאה חלופה מתאימה. ההכרזה ניתנה לאחר שהונחו בפני הממשלה המלצותיהן של צוות השרים, שניתנו לאחר עיון בחוות דעתה של הרשות להגנת הפרטיות.

להחלטת הממשלה מיום 17.12.2020 [לחצו כאן](#).

ארצות הברית ואירופה נגד מעצמות הטכנולוגיה

דו"ח הקונגרס האמריקאי

דו"ח מיוחד מאוקטובר 2020 של ועדת התחרות, המסחר והמנהל בקונגרס האמריקאי הוקדש לחקירת השווקים הדיגיטליים. ארבע חברות הענק שנבחנו הן גוגל, פייסבוק, אמזון ואפל. כל אחת היא מונופול בתחומה: גוגל בתחום החיפוש המקוון ושולטת בשוק הפרסום האינטרנטי; פייסבוק היא מונופול בענף הרשתות החברתיות; אמזון דומיננטית בענף המסחר הקמעונאי, ואפל אוזת בכח שוק משמעותי במערכות הפעלה של טלפונים סלולריים וטבלטים. כיום הן מהוות את "שער הכניסה" לשווקים הדיגיטליים. הוועדה מצאה שכל אחת מהחברות פועלת מתוך אסטרטגיה מונופוליסטית לשמור על ההגמוניה שלה ולדחוק מתחרים: גוגל מנצלת לרעה את שליטתה במנוע החיפוש ומעדיפה תוצאות המקדמות את המוצרים שלה וכן פרסום המהווה מקור לרווחיה. גוגל גם כורתת הסכמי בלעדיות עם יצרניות חומרה על מנת לדחוף את מנוע החיפוש שלה. פייסבוק מזהה יזמים צעירים ורוכשת חברות סטארט-אפ, או נאבקת בהן כדי להעלימן; פייסבוק גם לא שומרת על פרטיות המשתמשים. אמזון פועלת באופן אינטנסיבי לרכוש גופים מתחרים ומקדמת את מוצריה בפלטפורמה השיווקית. אפל מפלה אפליקציות מתחרות המבקשות להשתמש בחנות הווירטואלית שלה כדי לדחוף קדימה את האפליקציות שלה. כל ארבע הפלטפורמות מנצלות גישה למידע: גוגל עוקבת באופן שיטתי אחר דפוסי התנהגות של אפליקציות מתחרות כדי להתחרות בהן. פייסבוק מבצעת מעקבי מידע ברשת כדי לרכוש אפליקציות מתחרות. אמזון משתמשת במידע שמגיע אליה כפלטפורמה כדי לקדם את מוצריה שלה. אובחנו פרקטיקות אנטי-תחרותיות: למשל, גוגל מחייבת את יצרניות הטלפונים החכמים מבוססי אנדרואיד להתקין את האפליקציות שלה. גוגל גם מדרגת באופן קבוע את מוצריה שלה מעל מוצרים של צדדים שלישיים. כל תאגידי הענק הללו נוקטים במיזוגים אגרסיביים ומקדישים סכומי עתק לרכישת גופים עסקיים המאיימים על השליטה שלהן.

ומהן ההמלצות? המלצה עיקרית בדו"ח הקונגרס האמריקאי היא לבצע הפרדה מבנית בין הפלטפורמה לבין פעילות תוכן, במטרה להקטין ניגודי עניינים עסקיים. הפלטפורמות נדמות לכבישים ראשיים המספקות גישה לזירת השוק האינטרנטית. השליטה שלהן במפתח לכביש אינה מאפשרת לתחרות לצמוח. המטרה היא למנוע מצב שבו הפלטפורמה מתחרה בשחקני תוכן התלויים בשירותים שלה כפלטפורמה. יתרון ההפרדה המבנית נעוץ בזה שהוא קל לתפעול בהשוואה לסנקציות התנהגותיות, המחייבות פיקוח רגולטורי שוטף. הדו"ח ממליץ גם על אימוץ כללים לאיסור אפליה מצד פלטפורמות; אימוץ פרוטוקולים טכנולוגיים פתוחים שיאפשרו למתחרים נגישות למידע ושימוש פתוח; מתן אפשרות למשתמשים להעביר את התוכן של חשבונותיהם כדי לבנות לעצמם פרופיל בחשבון חלופי, ובדרך זו להקטין את בעיית הקהל השבוי; הצרת האפשרות לבצע רכישות של חברות יזמיות ומיזוגים אופקיים ואנכיים, וכן התערבות בחוזים חד-צדדיים ובלתי מאוזנים המוכתבים על ידי הפלטפורמות.

לדו"ח הקונגרס האמריקאי ראו:

"Investigation of Competition in Digital Markets"; Majority Staff Report and Recommendations. Subcommittee on Antitrust, Commercial and Administrative Law of the Committee on the Judiciary. US 2020. Available at:

judiciary.house.gov/uploadedfiles/competition_in_digital_markets.pdf

גוגל מנצלת לרעה את שליטתה במנוע החיפוש ומעדיפה תוצאות המקדמות את המוצרים שלה וכן פרסום המהווה מקור לרווחיה

המלצה עיקרית בדו"ח הקונגרס האמריקאי היא לבצע הפרדה מבנית בין הפלטפורמה לבין פעילות תוכן, במטרה להקטין ניגודי עניינים עסקיים

משפטי ענק

לאחרונה הגישו הרשויות בארצות-הברית תביעות משמעותיות כנגד ענקיות האינטרנט. בחודש אוקטובר האחרון, משרד המשפטים האמריקאי הגיש תביעה אזרחית נגד גוגל. לפי כתב התביעה, גוגל נקטה במהלכים אנטי-תחרותיים על מנת לשמר ולהעצים את כוחה בשוק החיפוש באינטרנט והפרסום ברשת. בכתב התביעה נטען, כי לצורך שימור המונופול שלה גוגל משלמת מיליארדי דולרים מדי שנה ליצרני סלולר וגורמים נוספים, כדי להבטיח שהדפדפן שלה יוגדר כמנוע החיפוש הכללי כברירת מחדל בכלל המכשירים. נטען כי גוגל כורתת הסכמים, בעיקר עם יצרני מכשירי סלולר, המחייבים אותם להגדיר כברירת מחדל את חבילת האפליקציות שלה בדפי הבית של המכשירים.

עבור מנועי חיפוש כלליים, אמצעי ההפצה היעיל ביותר הוא הגדרתם מראש כברירת מחדל. פעולה זו מבטיחה שרק משתמשים היודעים לשנות את הגדרת ברירת המחדל ייחשפו למנועי חיפוש אחרים. מחקרים מראים כי רוב המשתמשים נוטים שלא לשנות את ברירת המחדל. גוגל גם דורשת שחלק מהאפליקציות שלה תוגדרנה כבלתי ניתנות למחיקה. חלק מההסכמים עמה אוסרים על התקנת שירותי חיפוש כלליים של מתחרים או הגדרת השימוש בהם כברירת מחדל. כפועל יוצא מכך, מנוע החיפוש של גוגל מוגדר כברירת מחדל במכשירים הניידים, הן עבור Apple Safari והן עבור Google Chrome, אשר יחד מהווים למעלה מ-90% ממנועי החיפוש במכשירים ניידים בארצות הברית.

כוחה של גוגל בא לידי ביטוי גם במחשבים הביתיים. גוגל כרום הוא דפדפן המחשבים המוביל, עם נתח שוק של כמעט 60%, ולמעט דפדפני החיפוש של מיקרוסופט, המהווים רק כ-15% מכלל נתח השוק, כל היתר הסכימו להגדרת השימוש בגוגל כברירת מחדל. כתוצאה מכך, גוגל מחזיקה בכמעט 90% מכלל השאילתות של מנועי החיפוש הכלליים בארצות הברית, וכמעט 95% מהשאילתות במכשירים ניידים. היות שגוגל עוקבת אחרי חיפושי הצרכנים והמשתמשים, היא בעלת יכולת פרסום מוגברת בהשוואה למתחריה ומפרסמים רבים "מחויבים" לצרוך את שירותי הפרסום שלה. שימור המונופול של גוגל בשירותי החיפוש מביא לחיזוק המונופול שלה בשירותי הפרסום ברשת.

בכתב התביעה נטען, כי גוגל פוגעת במתחריה בחסימת האפשרות להשיג חשיפה שתאפשר להם יכולת אמיתית להתחרות בה. חסימת האפשרות לפתח מנוע חיפוש מתחרה פוגעת בצרכנים ומצמצמת את חופש בחירתם. שירותי חיפוש מתחרים הם חשובים משום שהם עשויים להיות חדשניים יותר וכאלה המגנים על פרטיות המשתמשים.

בית המשפט התבקש, בין השאר: (1) לקבוע כי גוגל פעלה מתוך מונופולזיציה פסולה בניגוד לסעיף 2 לחוק שרמן; (2) לאסור על גוגל להמשיך ולפעול בפרקטיקות לדחיקת מתחרים בשיטות המתוארות בתביעה.

לקישור לכתב התביעה [לחצו כאן](#).

בדצמבר 2020 הוגשה תביעה נוספת כנגד גוגל, על ידי 38 מדינות בארצות-הברית, אף היא מבוססת על איסור המונופולזיציה הקבוע בחוק שרמן. לפי הנטען, גוגל אוזנת בנתח שוק משמעותי של 90% במנוע החיפוש האינטרנטי בארצות-הברית. המודל העסקי שלה מבוסס על אספקת שירותי החיפוש בחינם למשתמשים, ואולם בד בבד גוגל שואבת מידע רב על כל משתמש, ועושה בו שימוש מסחרי אינטנסיבי לצרכי פרסום. רווחיה של גוגל מפרסום הם אדירים ועמדו על 98 מיליארד דולר (!) בשנת 2019.

לפי הנטען, גוגל מנצלת לרעה את כוחה כדי לחסום תחרות. התביעה מתייחסת לשלוש פרקטיקות אנטי-תחרותיות: (א) גוגל דואגת, באמצעות הסכמי בלעדיות, שמנוע החיפוש שלה יהווה את ברירת המחדל בכל מחשב ובעיקר בטלפונים חכמים אשר השימוש בהם הולך וגובר. לשם כך, גוגל רכשה את אנדרואיד המשמשת מערכת הפעלה לטלפונים חכמים, ובנוסף – גוגל משלמת לאפל סכומי עתק (בין 8- 12 מיליארד) על מנת שזו תתקין בטלפונים שלה את מנוע החיפוש של גוגל בלבד. (ב)

חסימת האפשרות לפתח מנוע חיפוש מתחרה פוגעת בצרכנים ומצמצמת את חופש בחירתם. שירותי חיפוש מתחרים הם חשובים משום שהם עשויים להיות חדשניים יותר וכאלה המגנים על פרטיות המשתמשים

גוגל דואגת, באמצעות הסכמי בלעדיות, שמנוע החיפוש שלה יהווה את ברירת המחדל בכל מחשב ובעיקר בטלפונים חכמים אשר השימוש בהם הולך וגובר

בתחום הפרסום, גוגל דורשת בלעדיות ממפרסמים, מפלה לרעה מי שמפרסם שלא באמצעותה, ואינה מספקת פלטפורמת פרסום ניטרלית. (ג) גוגל מונעת גלישה ישירה לאתרים באמצעים טכנולוגיים ו"מכריחה" את הגולשים לעבור דרך מנוע החיפוש שלה לצרכי חשיפה לפרסומות. נטען כי בדרכים מלאכותיות אלה – טכנולוגיות וחוזיות, גוגל פועלת להנצחת המונופול שלה וחוסמת פיתוח יצירתי של חלופות לפרסום, לחיפוש, ולתקשורת ישירה בין צרכנים וספקים.

לכתב התביעה של 38 מדינות אמריקאיות כנגד גוגל ראו:

State of Colorado and others v. Google LLC, available at: <https://coag.gov/app/uploads/2020/12/Colorado-et-al.-v.-Google-PUBLIC-REDACTED-Complaint.pdf>

וכנגד פייסבוק: רשות הסחר הפדרלית הגישה תביעה שבבסיסה עומדות שתי רכישות משמעותיות שפייסבוק ביצעה: רכישת Instagram ורכישת WhatsApp. בתביעה נטען כי מדובר ברכישות אסטרטגיות שנועדו לחסל מתחרים פוטנציאליים וכי האחזקה הנמשכת של פייסבוק בשתי חברות אלה מהווה מונופוליזציה פסולה. הסעד המבוקש הוא הפרדה מבנית, המפרקת בין פייסבוק לבין החברות הנרכשות.

לכתב התביעה כנגד פייסבוק ראו:

FTC v. Facebook Inc., in the US District Court for the District of Columbia, available at: <https://coag.gov/app/uploads/2020/12/Colorado-et-al.-v.-Google-PUBLIC-REDACTED-Complaint.pdf>

גם באירופה יש חדשות. הנציבות האירופית מקדמת מהלכים של חקיקה לאסדרת פעילותן של חברות טכנולוגיה גדולות. לאחרונה גובשו הצעות לשני חוקים שמטרתם, בין השאר, להסדיר את פעילות הפלטפורמות המהוות "שער כניסה" לעסקים באינטרנט. מדובר בהצעות חוק משולבות: האחת מכונה Digital Services Act והיא עוסקת בעיקר באחריותן של הפלטפורמות הגדולות לתכנים בלתי חוקיים ברשת, מתוך הכרה במעמדן כגופים מעין-ציבוריים.

הצעת החוק השנייה מכונה Digital Markets Act והיא מטפלת בין השאר במעמד השוק של פלטפורמות אינטרנטיות חיוניות. הצעת חוק זו מגדירה Gatekeepers כפלטפורמה ליביתית עבור ספקים אשר נהנית ממעמד מושרש ונמשך. ההצעה מבקשת להטיל על פלטפורמה כזו שורת חובות, ביניהן איסור להפלות לטובה מוצרים עצמיים, איסור אפליה של ספקים, איסור לדרוש בלעדיות בשימוש בפלטפורמה, איסור למנוע התקשרות ישירה בין ספק לצרכן, ואיסור למנוע גישה לערכאות. הצעת החוק מכירה ביתרונות הגודל של הפלטפורמות, אך זאת לצד העלויות הנובעות מעוצמתן. הצורך להסדיר עתה את פעילותן נובע מהשילוב שבין מעמדן כשער כניסה לזירת השוק האינטרנטית, לצד ממצאים בשטח המראים שהן נוקטות בפרקטיקות אנטי-תחרותיות ובלתי הוגנות.

להצעות החוק החדשות באירופה ראו באתר הנציבות האירופית:

<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-services-act-package>

אמזון מעוותת את התחרות בשוק הקמעונאות

ביום 10.11.2020, הנציבות האירופית הודיעה לחברת אמזון כי היא חושדת שהפרה את כללי התחרות של האיחוד האירופי בשווקים הקמעונאיים המקוונים. החשדות נסבו על מתן יחס מועדף לסחורה הנמכרת על ידי אמזון או על ידי מוכרים שעושים שימוש בשירותיה הלוגיסטיים. מדובר בהודעה משמעותית, לנוכח העובדה שהטענות מופנות כלפי פלטפורמת המסחר האינטרנטית המובילה בעולם בתקופה בה המסחר האלקטרוני נמצא בשיאו.

בתביעה נטען כי מדובר ברכישות אסטרטגיות שנועדו לחסל מתחרים פוטנציאליים וכי האחזקה הנמשכת של פייסבוק בשתי חברות אלה מהווה מונופוליזציה פסולה

הנציבות האירופית מקדמת מהלכים של חקיקה לאסדרת פעילותן של חברות טכנולוגיה גדולות

ההצעה מבקשת להטיל על פלטפורמה כזו שורת חובות, ביניהן האיסור להפלות לטובה מוצרים עצמיים, איסור אפליה של ספקים, איסור לדרוש בלעדיות בשימוש בפלטפורמה, איסור למנוע התקשרות ישירה בין ספק לצרכן, ואיסור למנוע גישה לערכאות

אמזון בכובעה כ"קמעונאית עקיפה" אוספת נתונים עסקיים רגישים ומשתמשת בהם על מנת להעניק לעצמה יתרון בתחרות עם מוכרים פרטיים, התלויים בפלטפורמה שלה

בשנים האחרונות, קנייה באמצעות פלטפורמות מסחר מקוונות הפכה למקובלת בכל העולם. בפרט בתקופה זו של משבר הקורונה, אין עוררין כי חשיבות המסחר באינטרנט מקבלת משנה תוקף. חברת אמזון, שנוסדה בידי ג'ף בזוס, היא חברה אמריקנית למסחר אלקטרוני, הפועלת החל משנת 1994 ונחשבת לאחת מחלוצות המסחר האינטרנטי. החברה מפעילה פלטפורמה דומיננטית בשווקים בהם היא פועלת. היא נחשבת לקמעונאית ענק, הפועלת בשני כובעים: בראש ובראשונה כקמעונאית ישירה המוכרת סחורה וגם כקמעונאית עקיפה בכך שהיא מפעילה חנויות דיגיטליות עבור קמעונאים אחרים. ככזו, אמזון היא בעלת גישה לנתונים רגישים של ספקים מתחרים, כגון היקף היחידות מוזמנות, נתוני מכירות, הכנסות המוכרים ועוד.

הודעת הנציבות הגיעה בעקבות חקירה שנפתחה בשלהי יולי 2019 על רקע חשד שאמזון מנצלת את כוחה בשוק המסחר המקוון. הממצאים הראשוניים הצביעו על הימצאות כמויות גדולות של נתונים בהם אמזון עושה לכאורה שימוש לרעת מתחריה. נטען כי אמזון בכובעה כ"קמעונאית עקיפה" אוספת נתונים עסקיים רגישים ומשתמשת בהם על מנת להעניק לעצמה יתרון בתחרות עם מוכרים פרטיים, התלויים בפלטפורמה שלה. הממונה על מדיניות התחרות באיחוד האירופי, ג' מרגרט וסטאגר, אמרה בהודעתה כי יש להבטיח שפלטפורמות הפועלות בתפקיד כפול לא יעוותו את התחרות, במיוחד כאשר מדובר בפלטפורמה בעלת כוח שוק כמו של חברת אמזון.

הנציבות הצביעה על חשדות בקשר עם שתי פרקטיקות פוגעניות לכאורה: האחת נוגעת לקריטריונים שאמזון קובעת לבחירת הזוכה ב-"Buy Box" המוצג באופן בולט באתר. השימוש ב-"Buy Box" מאפשר ללקוחות להוסיף לעגלת הקנייה פריטים הנרכשים מקמעונאים ספציפיים. מדובר באפשרות בעלת חשיבות רבה, מאחר והיא מבטיחה את המוכר ובכך מייצרת לו רוב מכריע במכירות. פרקטיקה שנייה מתייחסת לאפשרות של המוכרים להגיע לקטגוריה של משתמשי "פרימיום": אלו נוטים לייצר מכירות גבוהות בשווקי אמזון ביחס למשתמשי רגילים. בשתי הפרקטיקות הנ"ל, נטען שאמזון משתמשת באופן שיטתי בנתונים של קמעונאיים עצמאיים על מנת להתחרות נגדם בפלטפורמה שלה ולהעניק יתרון לעצמה. באמצעות ה-"Buy Box" אמזון משתמשת במידע עסקי רגיש של חברות וממנפת את מוצריה ובכך פוגעת בתחרות. כמו כן, לעניין משתמשי הפרימיום, לאמזון בתור מוכרת יש גישה למשתמשים אלו יותר מאשר למוכרים אחרים. בכך שהיא עושה שימוש במידע זה, מעוותת אמזון את התחרות. שכן, היתרון בלהגיע למשתמשים שמבצעים מכירות גדולות ובתדירות גבוהה הוא ברור.

להודעת הנציבות האירופית לאמזון [לחצו כאן](#).

לאמזון עומדת האפשרות להשיב לחשדות והיא תוכל לבחון את המסמכים בתיק החקירה.

גוגל בישראל

מהו הדין אשר לפיו יוכרעו סכסוכים בין אזרחי ישראל לגוגל? בפסק דין משלהי חודש אוקטובר פסקה כבוד השופטת אסתר שטמר כי יש להחיל על סכסוכים בין אזרחים ישראלים לגוגל את הדין הישראלי ולא את הדין של מדינת קליפורניה ארצות הברית, וזאת תוך אימוץ פרשנות צרכנית לחוזה שגוגל מכתובה למשתמשים.

בפני בית המשפט עמדו שתי בקשות לאישור תובענה ייצוגית נגד גוגל. האחת נוגעת לכך שגוגל העבירה במשך כארבע שנים פרטים למפתחי היישומים אודות משתמשים שרכשו יישומים דרך החנות הייעודית במערכת ההפעלה Android. המידע האמור כולל את שמו של הרוכש, כתובת הדואר האלקטרוני שלו ומידע על מיקומו. זאת, בניגוד לכאורה להתחייבות שלה בתנאי השימוש ומבלי שקיבלה את ההסכמה של משתמשיה. בתוך כך צוין שגוגל לא רשמה את מאגר המידע הכולל את הפרטים

האישיים של משתמשיה, וזאת בניגוד לחוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981. בבקשה השנייה נטען, כי גוגל אוספת מידע אישי על בעלי חשבונות ג'מייל (Gmail) בכך שהיא סורקת, מנתחת ומעבדת את הודעות הדואר האלקטרוני שלהם ומשתמשת בו למגוון מטרות, לרבות מטרות מסחריות. זאת, ללא ידיעת המשתמשים ומבלי שקיבלה לכך את הסכמתם.

תניית ברירת הדין שגוגל קובעת בחוזי ההתקשרות מחילה על יחסי הצדדים את דיני מדינת קליפורניה, והחריג הוא אם דיני מקום מגורי המשתמש לא מכירים באוטונומיה של המשתמש להסכים להחלת דין זר. בית המשפט מצא שמדובר בחוזה אחיד ויש לפרש את תניית ברירת הדין לפי המשמעות הפשוטה והרגילה של הכתוב. נפסק כי על תניית ברירת הדין להיות כתובה בצורה ברורה ומפורשת. תניית ברירת הדין מעידה על כך שכוונתה של גוגל הייתה, כי בכל מקום שדיני מדינת קליפורניה לא חלים במדינת מושבו של המבקש, יש להתדיין לפי הדין הקיים במדינת מושבו של המבקש. לכן, משתמש סביר מבין שסכסוך בינו לבין גוגל ידון לפי הדין הישראלי.

בית המשפט נתן משקל לכך שמדובר בחוזה אחיד שאינו מאפשר משא ומתן. הגישה שננקטה היא גישה צרכנית, המכירה בפערי הכוחות שבין המשתמשים לבין גוגל. אין צורך לומר, כי התדיינות לפי הדין האמריקאי מטילה על תובע ייצוגי חסם דינוי משמעותי, נוכח הצורך להוכיח את הדין הזר באמצעות חוות דעת מומחה. האפשרות להתדיין לפי החוק בישראל מקלה על הגשת תובענות ייצוגיות כנגד חברות בינלאומיות הפועלות גם בישראל.

לת"צ (מרכז) 52768-07-15 דורון אשל נ' Google Inc (22.10.2020) [לחצו כאן](#).

עניינים של תחרות

הנחות מטרה וכניעה בתחרות – המקרה של נמל אשדוד

בחודש יוני האחרון התפרסם פסק דינו של בית הדין לתחרות בעניינו של נמל אשדוד. פסק הדין אישר החלטה תקדימית של הממונה על התחרות לפיה נמל אשדוד ניצל לרעה את מעמדו כמונופול בפעילות פריקת כלי רכב מיובאים. בית הדין אישר את קביעת הממונה לפיה המתווה שגיבש נמל אשדוד במתן הנחות מטרה עלול היה לפגוע בתחרות מול נמל חיפה בפריקת רכבים.

השוק הרלוונטי הוא שוק פריקת רכבים המיובאים לישראל מארצות הברית ומאירופה באניות גלנוע באמצעות שלושה קווי ספנות (נפטון, יורומד ואדריטי). בדיקת הממונה העלתה, כי כל אחד משלושת קווי הספנות מהווה שוק רלוונטי מובחן משום שלכל אחד מקווי הספנות מסלול שייט שונה, נמלי עגינה שונים ומאפיינים השוללים תחליפיות סבירה ביניהם. עוד העלתה הבדיקה, כי למעלה ממחצית מהרכבים המיובאים לישראל בין השנים 2010 - 2014 בכל אחד משלושת קווי הספנות נפרקו על ידי נמל אשדוד.

על יסוד האמור, קבע הממונה כי נמל אשדוד הינו בעל מונופולין בתחום פריקת רכבים שמקורם בארצות הברית ובאירופה באמצעות אניות גלנוע בכל אחד משלושת קווי הספנות. בדיקת הממונה העלתה שנמל אשדוד מתקשר עם יבואנים בהסכמים הכוללים הנחות מתעריפי דמי ניטול ואחסון הרכבים שיפרקו, תוך התניית מתן ההנחות בעמידה ביעדי פריקת רכבים בשטחי נמל אשדוד. הסכמים אלו חודשו מידי שנה. הנחות אלו מהוות "הנחות מטרה", כאשר יעדי הפריקה נקבעו באופן אינדיבידואלי לכל יבואן לפי היקף היבוא הצפוי בשנה אליה מתייחס ההסכם, בהסתמך על נתוני יבוא של שנים קודמות והערכה לצפי היבוא של רכבים בשנה אליה מתחייב היעד; גובה ההנחה נקבע אף הוא באופן אינדיבידואלי; וההנחה ניתנה רטרואקטיבית בגין עמידה ביעד של כמות הרכבים שנפרקו בנמל. חלק מההסכמים הכתיבו דרישת בלעדיות מלאה בפועל, שכן לצורך קבלת ההנחה נדרש היבואן למעשה לפרוק את כלל הרכבים המיובאים על ידו בשטחי נמל אשדוד.

יש להחיל על סכסוכים בין אזרחים ישראלים לגוגל את הדין הישראלי ולא את הדין של מדינת קליפורניה ארה"ב, וזאת תוך אימוץ פרשנות צרכנית לחוזה שגוגל מכתובה למשתמשים

על תניית ברירת הדין להיות כתובה בצורה ברורה ומפורשת

בית הדין אישר את קביעת הממונה לפיה המתווה שגיבש נמל אשדוד במתן הנחות מטרה עלול היה לפגוע בתחרות מול נמל חיפה בפריקת רכבים

המדיניות של נמל אשדוד יצרה חסם התרחבות משמעותי בפני נמל חיפה ולכן עלתה כדי ניצול לרעה של מעמדו כבעל מונופולין באופן העלול להפחית את התחרות בכל אחד מהשווקים הרלוונטיים

מסקנת הממונה הייתה, כי המדיניות של נמל אשדוד יצרה חסם התרחבות משמעותי בפני נמל חיפה ולכן עלתה כדי ניצול לרעה של מעמדו כבעל מונופולין באופן העלול להפחית את התחרות בכל אחד מהשווקים הרלוונטיים. בגין המתואר לעיל הממונה הטיל את העיצומים כאמור.

כאמור, בית הדין לתחרות אישר את החלטת הממונה. נקבע כי מתן הנחות לצרכנים מלמד, במקרים רבים, על קיומו של משק תחרותי. אולם, כשבעל מונופולין הוא זה שמעניק את ההנחה, התמונה מורכבת יותר. כאשר הנחה ניתנת על ידי בעל המונופולין היא מסוג הנחת מטרה, כבמקרה זה, תתכן פגיעה אפשרית בתחרות. הנחת מטרה היא סוג של הנחת נאמנות, הניתנת ללקוח באופן אינדיבידואלי בהגיעו ליעד שהציב לו ספק באופן אישי ועל כל הכמות הנרכשת. הנחות מטרה עלולות לשמש מסווה לתכנית תמריצים פסולה ובלתי חוקית שנקטת על ידי ספק בעל כוח שוק כדי למנוע מספק מתחרה להציע הצעה שוות ערך ללקוח אף אם הוא יעיל באותה מידה. הסכמים המעניקים הנחות מטרה המובילות בפועל לבלעדיות חלקית, צפויים להיות פוגעניים מבחינה תחרותית אם הם שוללים ממתחרים יתרונות לגודל, אם הם מאמירים את עלויותיהם, או אם הם גורעים מהשקעותיהם במישורים אחרים של תחרות. השלכות אלו צפויות להתרחש ביתר שאת במקרה שבעל המונופולין חוסם נתח משמעותי מערוצי השיווק שנתרו לספקים מתחרים, כך שהבלעדיות מתקרבת במאפייניה לבלעדיות מלאה. נפסק כי ככלל על בעל מונופולין להימנע ממתן הנחת מטרה שמעוותת את התחרות בשוק, אם אין לה הצדקה עניינית.

המבחן המתאים הוא הסתברותה של פגיעה משמעותית בתחרות או בציבור (מבחן העלילות). די בבחינת מאפייני ההנחה בכדי להסיק אם השיטה שנקטה חורגת מתחרות לגופו של עניין ועלולה להקשות על מתחרה להתחרות באופן ענייני או לאו. ניתוח הנסיבות של המקרה הוביל למסקנה, כי מדובר בשיטת הנחות באמצעות ניצול נמל אשדוד את כוחו המונופוליסטי לרעה, באופן שהיה עלול לפגוע בתחרות באופן ממשי.

באשר לסכום העיצום הכספי, בית הדין לתחרות קבע כי השוק הרלוונטי להערכת פוטנציאל הפגיעה בתחרות הוא שוק הובלת הרכבים בקו האדריאטי, אשר פקד באורח קבע הן את נמל אשדוד והן את נמל חיפה. שני הקווים האחרים כמעט ולא פקדו את נמל חיפה. לא מדובר בפוטנציאל לפגיעה בתחרות שנמצא ברף הגבוה של פגיעות אפשריות מניצול לרעה של כוח מונופוליסטי על דרך של הענקת הנחות מטרה. עם זאת, לאור משך ההפירה ולאור ניתוח גודל השוק וסבירות הפגיעה בתחרות לא ניתן לקבוע את העיצום על הרף התחתון. נקבע כי בהתאם לעלילות הפגיעה בתחרות ולמשך ההפירה יש לקבוע את עיצום הבסיסי בגובה של 30% מהעיצום המרבי. מסכום זה ניתן להפחית או להוסיף לסכום העיצום סכומים נוספים, בהתאם לנסיבות החיצוניות של ההפירה (קיומן של הפרות קודמות, השפעת העיצום על יכולתו של מפר לפרוע את חובותיו, תאגידים עם מחזור מכירות גבוה, ראשית האכיפה באמצעות עיצומים כספיים וכו'). בנסיבות המקרה הופחתו מהעיצום 5% בגין היעדר הפרות קודמות, 50% בגין ראשית האכיפה ו-5% בגין התמשכות ההליכים; על כך יש להוסיף סך של 10% בגין מחזור המכירות של הנמל. הלכה למעשה, בית הדין העמיד את סכום העיצום הכספי לנמל על סך 3,460,000 ש"ח.

זהו פסק הדין הראשון שנפסק בבית הדין לתחרות מאז הוסמכה רשות התחרות לעשות שימוש בכלי האכיפה החדש יחסית – עיצומים כספיים. פסק הדין עוסק באופן הטלת העיצומים על מונופול שניצל את מעמדו לרעה וכולל ניתוח מפורט של היבטי ההפירה.

לפסק הדין לחצו כאן.

עיצומים כספיים על בזק

ביולי האחרון, בית הדין לתחרות בירושלים (מפי כבוד השופט שחם) נתן תוקף של צו מוסכם להסכמה שהושגה בין הממונה על התחרות הכלכלית ובין בזק החברה הישראלית לתקשורת בע"מ, בדבר גובה העיצום הכספי שיוטל על בזק: בזק התחייבה לשלם סך של 4.2 מיליון ש"ח לאוצר המדינה, בגין אי-מענה לדרישת נתונים.

החובה למסירת נתונים לרשות קבועה בסעיף 46(ב) לחוק התחרות הכלכלית, התשמ"ח-1988, והיא כוללת חובה למסור מידע הדרוש להפעלת סמכויות הממונה לפי החוק. חובה זו ומבטיחה את יכולתה של הממונה לקבל החלטות בצורה מושכלת על בסיס מידע רלוונטי.

בעניין בזק, הממונה על התחרות דרשה לקבל נתונים לגבי שיטות העבודה של בזק לפריסת כבלי הסיבים בתשתיותיה. בדיקת הממונה נערכה על מנת לברר אם אופן פריסת כבלי הסיבים של בזק יוצר חסם בפני כניסת מתחרים חדשים לתחום התקשורת.

בזק מסרה לרשות התחרות מידע חלקי ומוטעה ביחס לשיטותיה להשחלת סיבים, ובכך הקשתה בצורה משמעותית על יכולתה של הממונה לבצע את בדיקתה לגבי התנהלות המונופול. הממונה קבעה, כי העברת מידע מוטעה וחלקי לדרישות הנתונים מהווה הפרה של הוראות סעיף 46(ב) לחוק התחרות הכלכלית.

ההחלטה להטיל על בזק עיצום כספי בסך של 4.2 מיליון ש"ח התווספה להחלטה על הטלת עיצום כספי מחודש ספטמבר 2019, בסך 30 מיליון ש"ח, בגין ניצול לרעה של מעמדה המונופוליסטי בתשתיות תקשורת, ופגיעה בתחרות באספקת שירותי תקשורת תוך פגיעה בצרכני התקשורת עצמם. בנוסף הוטל עיצום כספי אישי על מנכ"לית בזק לשעבר, הגב' סטלה הנדלר, בגובה 500,000 ש"ח, בנימוק לפיו היא הייתה מודעת למדיניות החברה ולא מנעה את ההפרות למרות שהיה בסמכותה לעשות כן.

העיצום הכספי שהוטל כעת על בזק הוא הגבוה ביותר שהוטל על תאגיד שהפר את חובת מסירת המידע המעוגנת בסעיף 46(ב) לחוק התחרות הכלכלית.

להחלטת בית הדין לתחרות בדבר מתן תוקף לצו [לחצו כאן](#).

קרטל הספרים

ביום 27.10.2020 הרשיע בית המשפט המחוזי בירושלים מספר חברות להפצת ספרי לימוד, כמו גם נושאי משרה בהן, באישומים שעניינם קרטל ספרי הלימוד. מדובר בפרשה שהחלה בשנת 2008, העוסקת בחברות להפצת ספרי לימוד שתיאמו ביניהן הצעות מחיר לקראת מכרזים של משרד החינוך, לרבות החרמת חלק מהמרכזים. בשנת 2015 הגישה רשות התחרות כתב אישום כנגד שש חברות בטענה שלקחו חלק בתיאומים הנ"ל. העבירות העיקריות שבכתבי האישום הן צד להסדר כובל בנסיבות מחמירות וקבלת דבר במרמה.

פרויקט השאלת ספרי לימוד נועד לסייע בהוזלת מחירי ספרי הלימוד בישראל, להקל בנטל התשלומים המוטל על הורי התלמידים והתלמידות, ליתן הזדמנות שווה לכלל שכבות האוכלוסייה לרכוש סל ספרים מלא ומעודכן ובדרך זו לצמצם את הפערים בחברה ולקדם שוויון ההזדמנויות. החל משנה"ל תשע"ט, כל בתי הספר חויבו להפעיל תכנית להשאלת ספרים. האחריות להפעלת התוכנית ויישומה חלים על משרד החינוך, הרשויות המקומיות ובתי הספר. בשנים 2008-2009, משרד החינוך ערך מכרזים במטרה להקים מאגר של ספקי ספרים במחיר הטוב ביותר.

בזק התחייבה לשלם סך של 4.2 מיליון ש"ח לאוצר המדינה, בגין אי-מענה לדרישת נתונים

בדיקת הממונה נערכה על מנת לברר אם אופן פריסת כבלי הסיבים של בזק יוצר חסם בפני כניסת מתחרים חדשים לתחום התקשורת

הקרטל פגע פגיעה קשה בציבור התלמידים והוריהם, בתחרות ובמטרת הפרויקט, בשל המרמה השיטתית

לפי ממצאי בית-המשפט, החברות תיאמו ביניהן את המחירים שיציעו. תיאום המחירים אפשר לחברות לחלק ביניהן את הזכייה בבתי הספר השונים. בית-המשפט קבע שמדובר בתיאום שיטתי ורחב היקף. הקרטל פגע פגיעה קשה בציבור התלמידים והוריהם, בתחרות ובמטרת הפרויקט, בשל המרמה השיטתית.

בשנת 2012 פרסם משרד החינוך מכרז חדש. מדובר במכרז בהיקפים גדולים שנועד להביא להנחות משמעותיות. החברות המורשעות לא הגישו הצעה למכרז זה ולכן הואשמו בהחרמה מתואמת מתוך מטרה להשיא רווחים. המכרז בוטל ובשל לחץ הזמנים לקראת פתיחת שנת הלימודים, משרד החינוך נאלץ להגיע להסכם עם חברות הקרטל שהשיג הנחה נמוכה בשיעור 10% בלבד מהמחיר הקטלוגי. מכרז נוסף פורסם בשנת 2013 על ידי החברה למשק וכלכלה בנושא השאלת ספרי לימוד. גם במקרה זה, חברות הקרטל נפגשו על מנת לתאם את החרמת המכרז. בנוסף, החברות תיאמו ביניהן את שיעור ההנחה שיציעו לבתי הספר, ותיאמו הנחה נוספת – נמוכה יותר – שיתנו במקרה שמשרד החינוך יפנה אליהם ישירות. בית המשפט קבע, שמדובר ב"התארגנות משמעותית, נרחבת שיטתית ומתוחכמת שנועדה לסכל את המכרז" ושהיא "בעלת נזק כספי של ממש בשל התיאום".

לסיכום, בית המשפט הרשיע את הנאשמים – חברות ומנהליהן בעבירות של צד להסדר כובל, בחלק מן המקרים – בנסיבות מחמירות, ובקבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות. גזר הדין טרם ניתן.

נציין, כי בשנת 2015 הוגשה בקשה לאישור תובענה ייצוגית מטעם ארגון ההורים הארצי כנגד חברות הקרטל, בטענה שקרטל הספרים גרם נזק אדיר לציבור ההורים במדינה [ת"צ (מרכז) 30969-07-15 ארגון ההורים הארצי למערכת החינוך נ' משה כהן (פורסם בנבו, 25.03.2016)]. הדיון בתובענה הופסק והיא הועברה להידון בפני בורר.

להכרעת הדין לחצו כאן.

טלוויזיה: מיזוג בין ערוץ 10 לבין רשת

בית הדין לתחרות דחה ערר שהוגש כנגד החלטת הממונה על התחרות שלא להתנגד לאישור המיזוג בין ערוץ 10 לבין רשת (החלטה מיום 23.09.2020). בית הדין קיבל את עמדת הממונה לפיה המקרה מקיים את "דוקטרינת הפירמה הכושלת".

סעיף 21(א) לחוק התחרות הכלכלית מעגן את סמכות הממונה על התחרות הכלכלית להתנגד למיזוג חברות, אם כתוצאה ממנו תיפגע התחרות באותו ענף באופן משמעותי או שתיווצר פגיעה משמעותית בציבור. ההנחיה שבסעיף היא כללית. דוקטרינת הפירמה הכושלת משתלבת בשיקול הדעת של הממונה, ומאפשרת לממונה לאשר מיזוג בין חברות מתחרות על רקע הערכה כי אחת מהן צפויה ממילא לעזוב את השוק. תנאי עיקרי להפעלת הדוקטרינה הוא שהפירמה מצויה במצב של חדלות פירעון, ואין אפשרות ריאלית שתאושש ותחזור לפעול. הדוקטרינה נועדה להגן על שני אינטרסים מרכזיים: אינטרס חברתי שמטרתו לפגוע כמה שפחות בבעלי המניות, בנושים ובעובדי החברה; ואינטרס תחרותי המתמקד בניתוח השוק על רקע הצפי להתמוטטות החברה הכושלת.

באוגוסט 2018 אישרה הממונה על התחרות, עו"ד מיכל הלפרין, את המיזוג בין ערוץ 10 לבין רשת. האישור למיזוג הותנה בכך שרשת תמכור את אחזקותיה בחברת החדשות, בה החזיקה במשותף עם שידורי קשת בע"מ. נקבע, כי מכירת האחזקות בחברת החדשות תיעשה עוד בטרם ביצוע המיזוג בין הצדדים. החלטת הממונה ניתנה בהתאם ל"דוקטרינת הפירמה הכושלת", כשביסוד ההחלטה עמד ניתוח מצבו הכלכלי של ערוץ 10, שהצביע על גרעון מצטבר ונמשך. הממונה העריכה כי ערוץ 10 צפוי לצאת מן השוק כליל, וכתוצאה מכך תיעלם אחת משתי חברות החדשות המרכזיות בטלוויזיה.

האישור למיזוג הותנה בכך שרשת תמכור את אחזקותיה בחברת החדשות, בה החזיקה במשותף עם שידורי קשת בע"מ

בית הדין לתחרות אימץ את עמדת הממונה, בקבעו כי ההחלטה התקבלה בשים לב למצבו של שוק התקשורת הישראלי. מדובר בשוק מצומצם יחסית, וההערכה היא שהמיזוג יתרום לרמת העשייה ולגיוון בענף.

לקישור להודעת רשות התחרות [לחצו כאן](#).

חברות הפינטק מתקשות להתרומם

בספטמבר האחרון פרסמה רשות התחרות טיוטת דו"ח להערות הציבור שכותרתו "חברות הפינטק וקשיים בפעילותן מול המערכת הבנקאית". הרשות החלה בבחינת הנושא בעקבות פניות שקיבלה מחברות בענף הפינטק אודות הקשיים שמציבה בפניהן המערכת הבנקאית. הדו"ח מתמקד בבחינת הממשק בין חברות הפינטק והמערכת הבנקאית, סוקר את הרגולציה הרלוונטית הקיימת בתחום ואת האופן בו מיישמים אותה הבנקים כלפי חברות הפינטק.

שוק השירותים הפיננסיים בישראל מתאפיין בריכוזיות גבוהה, ונשלט על ידי הבנקים. למרות ההתקדמות שחלה בשנים האחרונות בתודעה הציבורית בישראל, הצרכן הישראלי עדיין נוטה לרכוש את כל המוצרים והשירותים הפיננסיים להם הוא נזקק מהבנק בו מתנהל חשבון העובר ושב שלו. אחת הדרכים החשובות לקידום התחרות במערכת הפיננסית היא באמצעות הכנסת שחקנים חדשים שיספקו שירותים ומוצרים פיננסיים חדשים, יהוו חלופות לבנקים ויתחרו בהם.

בקרב שחקנים אלו, בולטות חברות הפינטק (FinTech – Financial Technologies), העושות שימוש בטכנולוגיות מתקדמות וחדשניות לצורך מתן מוצרים ושירותים פיננסיים, כגון: סליקה והעברת תשלומים, תיווך במתן הלוואות, אספקת כלי ניהול פיננסיים לעסקים, פעילות בשווקי ההון, הביטוח ועוד. ענף הפינטק, המשלב את עולם הטכנולוגיה המהיר והדינמי אל תוך העולם הפיננסי הקיים, מייצר אתגרים ומתחים בקרב הגורמים השונים במערכת הפיננסית. הבנקים רואים בחברות הפינטק כמתחרות פוטנציאליות, ומנגד, קיים בקרבם חשש להחמיץ את "הרכבת הטכנולוגית". הרגולטור רואה בחברות הפינטק כגורם מעורר שזקוק לקידום, אך מתקשה להתאים את הרגולציה הרלוונטית לקצב בו פועלות חברות אלו. התוצאה היא אקלים רגולטורי ותחרותי המקשה על חברות הפינטק לפעול, להתפתח ולקדם את התחרות בענף.

הבעיה היסודית בפניה ניצבות חברות הפינטק היא שלצורך פעילותן בזירה הפיננסית עליהן להיות בעלות חשבון בנק. הבנקים מצידם, נוקטים בפרשנות מרחיבה למושג "סירוב סביר" כעילה לסירובם לפתוח חשבונות לחברות הפינטק ובכך אינם מאפשרים את פעילותן. הבנקים טוענים שהחברות אינן עומדות בקריטריונים הנדרשים, ולחלופין מעמידים בפניהן דרישות שחלקן בלתי ישימות. הבנקים מתייחסים לחברות הפינטק בחשדנות, וחוששים כי פעילות עסקית מולן תחשוף אותם לסיכונים ציבוריים, סיכונים משפטיים, סיכונים מוניטין ועוד.

נוסף על כך, במסגרת השיח המתנהל בין הבנקים וחברות הפינטק, נדרשות האחרונות לחשוף בפני הבנקים מידע פיננסי ועסקי רגיש. הדבר חותר תחת קיומה של התחרות בין שני המגזרים, ולמצער מעניק לבנקים יתרון משמעותי. שכן מצד אחד, הבנקים רואים בחברות הפינטק איום תחרותי קיים כבר היום ואשר עתיד להתעצם בשנים הקרובות, ומצד שני, חברות הפינטק תלויות בבנקים לצורך פעילותן.

לצד החשש מהתחרות, חשדנות הבנקים כלפי חברות הפינטק נובעת גם מחשך רגולטורי. חוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (שירותים פיננסיים מוסדרים), התשע"ו-2016, מחייב את חברות הפינטק לקבל רישיון לפעילותן מרשות שוק ההון, הביטוח והחיסכון. קצב מתן הרישיונות על ידי רשות שוק ההון הוא איטי, ובמקביל פועלות חברות פינטק רבות מכוח "אישור המשך עיסוק", הנחשב כנחות ביחס לרישיון, מכיוון שאינו מעיד על בדיקה מעמיקה מצד הרגולטור. בנוסף, טרם הוסדרו ביחס לחברות הפינטק כלל הדרישות הרלוונטיות מתחום איסור הלבנת הון ומימון טרור,

אחת הדרכים החשובות לקידום התחרות במערכת הפיננסית היא באמצעות הכנסת שחקנים חדשים שיספקו שירותים ומוצרים פיננסיים חדשים, יהוו חלופות לבנקים ויתחרו בהם

לצד החשש מהתחרות, חשדנות הבנקים כלפי חברות הפינטק נובעת גם מחשך רגולטורי

החלות באופן רוחבי וכולל על גופים פיננסיים. ברקע, טרם אושרה בכנסת הצעת החוק לעידוד פיתוח טכנולוגיה פיננסית בישראל, התש"פ-2020 ("חוק ה-sandbox"), הכוללת הקמת סביבת ניסוי רגולטורית מפקחת (Regulatory Sandbox) המותאמת לחברות הפינטק ופעילותן.

בסיכום הדברים, בדיקת רשות התחרות לא העלתה אינדיקציות לכך שמדיניות הבנקים ונהליהם גובשו במטרה להקשות באופן ספציפי על חברות הפינטק. עם זאת, הרשות הצביעה על התמריץ השלילי המובנה של הבנקים לפתיחתם וניהולם של חשבונות הבנק הדרושים לפעילות חברות הפינטק. הרשות הצביעה על הדרישות המכבידות אותן מציבים הבנקים בפני חברות הפינטק, באופן המעכב, ואף מונע, את כניסתן לפעילות בישראל ואת קידום התחרות במתן שירותים פיננסיים.

לאור ממצאיה, רשות התחרות ממליצה על צעדים לקידום הנושא ביניהם: הקמת צוות בין-משרדי (בהשתתפות הפיקוח על הבנקים, הרשות לאיסור הלבנת הון, רשות שוק ההון, הרשות לניירות ערך, אגף התקציבים במשרד האוצר ורשות התחרות), לגיבוש פרקטיקות מעשיות להקלת הממשק בין חברות הפינטק למערכת הבנקאית, ובפרט: הקטנת התלות של חברות הפינטק בבנקים; קידום מהיר של הליך מתן הרישיונות על ידי רשות שוק ההון; וכן קידום והשלמת הליכי החקיקה והרגולציה שפורטו לעיל שנמצאים כבר בעיצומם.

לקישור לטיטת הדו"ח לחצו כאן.

התחדשות בענף המלט

בספטמבר האחרון הודיעה הממונה על התחרות כי בעקבות שינויים בענף המלט, ניתן להורות על ביטול הכרזה על נשר מפעלי מלט ישראליים בע"מ כמונופולין בענף המלט, הכרזה אשר עמדה בתוקפה למשך למעלה מ-30 שנה.

בשנת 1988 הוכרזה נשר כמונופולין בענף המלט. במשך תקופה ארוכה, בשל העדר מתחרים בשוק המקומי והיעדר ייבוא, החזיקה נשר בכוח שוק משמעותי ובנתח שוק העולה על 50%. בשנים האחרונות חלו שינויים משמעותיים בענף שגרמו לירידה מתמשכת בנתח השוק ובכוח השוק בו החזיקה נשר. השינוי העיקרי נובע מפיתוח תשתיות חדשות לייבוא מלט. בעבר, מלט מיובא נפרק רק ברציף אחד בנמל אשדוד, אולם באמצעות התשתיות החדשות שפותחו, ניתן כיום לייבא מלט לישראל דרך רציפים נוספים בנמל אשדוד, נמלי חיפה ומספנות ישראל. בנוסף, צמצום ההגבלות על הייבוא של מלט והימנעות מהטלת היטלי היצף סייעו להתפתחות התחרות והביאו לכך שכיום ניתן לייבא מלט לישראל ממדינות רבות כגון: יוון, טורקיה, קפריסין וירדן. תמורה נוספת היא התווספותם של מתחרים מקומיים חדשים המייצרים מלט בישראל, למשל מפעלי טחינת קלינקר, שפגעו בכוח השוק של נשר ופיתחו את התחרות בענף.

הממונה בחנה, בהתאם לקבוע בסעיף 26(א) לחוק התחרות הכלכלית, אם חלקה של נשר בענף המלט ירד מתחת ל-50% ואם איבדה באופן מהותי את כוחה בשוק. הממונה ציינה כי הענף אינו יציב, כך שחלקו של אדם או תאגיד בענף בו הוא פועל משתנה באופן תמידי. לפיכך, לא כל שינוי זמני בחלקו של אדם או תאגיד יהווה ביסוס להחלטה לבטל הכרזה כבעל מונופולין. החלטה כזו צריכה להתבסס על תשתית עובדתית שמוכיחה, כי באופן עקבי ועל פני תקופת זמן משמעותית, הגורם המוכרז כבעל מונופולין אינו עומד בתנאי החוק.

הממונה קבעה כי לאור השינויים המשמעותיים שחלו בשנים האחרונות בענף המלט, קיימת מגמה ברורה של קיטון בחלקה וכוחה של נשר וגידול בנתחי השוק של מתחריה. לאור זאת, תנאי החוק לא מתקיימים עוד בעניינה של נשר. נקבע כי אין צפי שחלקה של נשר יעלה, בתקופה הקרובה, מעל ל-50% או/או שכוחה

רשות התחרות ממליצה על צעדים לקידום הענף ביניהם: הקמת צוות בין-משרדי לגיבוש פרקטיקות מעשיות להקלת הממשק בין חברות הפינטק למערכת הבנקאית

הממונה קבעה כי לאור השינויים המשמעותיים שחלו בשנים האחרונות בשוק המלט, קיימת מגמה ברורה של קיטון בחלקה וכוחה של נשר וגידול בנתחי השוק של מתחריה

בשוק יהפוך למשמעותי. לאור האמור, הורתה הממונה על התחרות על ביטול הכרזתה של נשר כבעלת מונופולין בענף. ונקבע, כי קיומו של שוק תחרותי צפוי להביא להורדת מחירים.

להחלטת הממונה על התחרות [לחצו כאן](#).

תקשורת: הפרדה בין תשתית רחבת-פס לבין שירות גישה לאינטרנט

מזה כ-20 שנה קיימת בישראל מדיניות רגולטורית לפיה צרכן המבקש להתחבר לאינטרנט הניח נדרש לרכוש שירות תשתית גישה רחבת פס וכן שירות ספק גישה לאינטרנט. רק לאחר שרכש את שני השירותים הללו, יכול הצרכן להתחבר לאינטרנט. לפיכך, מקובל לחלק את שרשרת הייצור בתחום האינטרנט לשני מקטעים מרכזיים: תשתית וגישה (ISP). בתחילת אוקטובר 2020 פרסם משרד התקשורת מסמך שכותרתו "מדיניות אספקת שירות גישה לאינטרנט – בחינת ההפרדה בין שירות תשתית רחבת-פס לבין שירות גישה לאינטרנט ("ISP)". מן המסמך עולה כי בכוונת משרד התקשורת לפעול לשינוי מדיניות רישוי שירותי האינטרנט בישראל.

מדיניות ההפרדה הרגולטורית צמחה בתחילת שנות האלפיים על רקע החשש מפני מונופולזציה של תחום האינטרנט המהיר מצד שני ספקי התשתית המהותיים - בזק והוט. מדיניות זו סייעה להגביל את היכולת שלהן מלהשתמש בכוחן העודף בשוק ותרמה לתחרות בשני היבטים מרכזיים: (1) אפשרה לשחקנים חדשים להיכנס לשוק הנייח; ו-(2) אפשרה לשחקנים קיימים נטולי תשתית נייחת להתקשר עם לקוחות חודשים ובהמשך לספק להם שירותים נוספים.

במהלך השנים חלו מספר תמורות בשוק האינטרנט בישראל, הן מן היבט הטכנולוגי והן מן היבט הרגולטורי. בין היתר, בשנת 2010 אישר משרד התקשורת לבזק להשיק סל שירותים המכונה "בנדל הפוך". במקביל, חויבה החברה לשווק סל שירותים זהה לספקיות ISP שאינן בעלות זיקה מבנית אליה. יתרה מזאת, בשנת 2015 הונהגה בישראל רפורמת ה"שוק הסיטונאי". רפורמה זו אפשרה לספקיות ISP נטולות תשתית לרכוש מספקים בעלי תשתית גישה בפרישה רחבה (בזק והוט) את המקטעים החסרים, ובדרך זו לספק לצרכנים מוצר אחוד. לגישתו של משרד התקשורת, לאור האמור לעיל ובהינתן כי טכנולוגיות חדשות שינו ללא היכר את ענף האינטרנט, קיומו של מודל מפוצל אינו משרת עוד את התכליות התחרותיות שלשמן אומץ. יתרה מזאת, מודל זה משית עלויות מיותרות על המשק ופוגע ברווחת הצרכנים.

אשר על כן, מציע משרד התקשורת כי החל מהיום הקובע (1.1.2022), יהיו רשאיות ספקיות התשתית (בזק והוט) לספק ללקוחות קצה שירות אינטרנט אחוד הכולל הן תשתית והן ספק. עם זאת, החובה החלה על ספקיות התשתית לספק מקטעי רשת שונים בסיטונאות לא תבוטל. יתרה מזאת, ייאסר על ספקיות התשתית להציע שירות תשתית בלבד או שירות תשתית-ספק בתצורת בנדל הפוך, למעט ללקוחות קיימים (במגזר הפרטי). כלומר, צרכנים פרטיים יוכלו לרכוש חיבור לאינטרנט אך ורק בדרך של מוצר אחוד מידי חברות התשתית או על ידי ספקיות הגישה (ISP) דרך "השוק הסיטונאי". עוד מוצע כי תהליך המעבר לתצורת האסדרה החדשה יהא הדרגתי. זאת במטרה לאפשר לספקיות הגישה (ISP) להיערך לשינוי ולמנוע מספקיות התשתית הגדולות (בזק והוט) לנצל את היתרונות המבניים שלהם בכדי לחזק את כוחן המונופוליסטי.

בכוונת משרד התקשורת לפעול לשינוי מדיניות רישוי שירותי האינטרנט בישראל

משרד התקשורת מציע כי החל מהיום הקובע (1.1.2022), יהיו רשאיות ספקיות התשתית (בזק והוט) לספק ללקוחות קצה שירות אינטרנט אחוד הכולל הן תשתית והן ספק

ביטוחי בריאות – מחקר של רשות התחרות

ביוני האחרון פרסמה רשות התחרות טיוטת דו"ח מחקר על שוק ביטוחי הבריאות הפרטיים. מטרת המחקר היא לבחון את הדינמיקה התחרותית בשוק הביטוחים הפרטיים ולקדם את התחרות בו. הדו"ח מתאר את המתרחש בתחום בתקופה שבין השנים 2012 ל-2018 ובכלל זה מגמות בשוק; היקף כפל הביטוח בקרב הציבור; פרמטרים מרכזיים שנוגעים לתביעות מבוטחים; שיעור ההחזר של הכיסויים הנמכרים, כמו גם שאלות מתחום הממשק בין סוכני הביטוח לחברות הביטוח.

שוק ביטוחי הבריאות מתקיים בשלושה רבדים: הרובד הראשון, ביטוח בריאות ממלכתי שניתן לכל תושב באמצעות החברות בקופת חולים מכוח חוק ביטוח בריאות ממלכתי, התשנ"ד-1994; הרובד השני, שירותי בריאות נוספים (שב"ן) הנמכרים על ידי קופות החולים; והרובד השלישי, ביטוחים הנמכרים על ידי חברות הביטוח הפרטיות העצמאיות.

בשוק ביטוחי הבריאות הפרטיים פועלות 11 חברות ביטוח פרטיות עצמאיות, ביניהן: AIG ישראל חברה לביטוח בע"מ, איילון חברה לביטוח בע"מ, כלל ביטוח בע"מ, מגדל חברה לביטוח בע"מ. מוצרי הביטוח המצעים על ידי חברות הביטוח מחולקים לפי שלושה קריטריונים בולטים:

1. **ביטוח פרט לעומת ביטוח קבוצתי:** ביטוח אותו ניתן לרכוש באופן פרטני או דרך מעסיק. תחום הביטוחים הקבוצתיים בולט בהיותו ריכוזי ופועלות בו שלוש חברות הביטוח הגדולות ביותר (הראל השקעות בביטוח ושירותים פיננסיים בע"מ, הפניקס חברה לביטוח בע"מ וכלל ביטוח בע"מ). שלוש חברות אלה מחזיקות יחד בנתח שוק מצרפי שעומד על 90% מהפרמיות. שני סוגי הביטוחים נבדלים במספר היבטים:

א. מילוי הצהרת בריאות - "חיתום": כשלקוח רוכש ביטוח פרט הוא ממלא שאלון אישי המעיד על מצבו הרפואי. באמצעות הצהרה זו, חברת הביטוח מקטינה את הסיכון שהיא לוקחת, ואף באפשרותה לבחור אם לבטח את הלקוח ובאיזה מחיר. בביטוחים קבוצתיים, ישנו חלון זמן שמאפשר למבוטח להצטרף לפוליסה מבלי למלא את הצהרה זו. לעומת זאת, לצורך רכישת ביטוח פרט החיתום הוא חובה. מסיבה זו תהליך החיתום מהווה חסם מעבר בין פוליסות ביטוח שמציעות חברות שונות.

ב. אופק המכירה: בביטוח פרט אפיק המכירה העיקרי הוא סוכן הביטוח, בעוד שבביטוחים קבוצתיים לרוב שוכרים יועץ שיערוך מכרז בין חברות הביטוח השונות והצעותיהן. בביטוח קבוצתי התמחור נמוך יותר משום שעסקת המכירה מבוצעת מול קבוצה גדולה יותר של לקוחות.

ג. משך הזמן: ביטוחים קבוצתיים לרוב תחומים בזמן. בביטוח פרט, חברת הביטוח מתחייבת לחייב את הלקוח לכל חייו. ביטוח הפרט יקר יותר משום שהוא מגלם בתוכו את הסיכון המיוחד שחברת הביטוח לוקחת על עצמה.

2. **מוצרי פיצוי לעומת מוצרי שיפוי:** מוצרי פיצוי הם מוצרים שמעניקים פיצוי כספי (מחלות קשות ותאונות אישיות). מוצרי שיפוי נותנים ללקוח מימון עבור הליכים רפואיים (ניתוחים, השתלות, ייעוץ ותרופות). בגין מוצרי פיצוי ניתן לתבוע מספר חברות ביטוח.

3. **הבחנה בין כיסויים המבטחים כנגד "קטסטרופות" מול כיסויים שאינם כאלו:** זוהי אבחנה שאיננה רשמית. מצב קטסטרופלי הוא כזה שבמידה והתרחש הוא צפוי לגורם להוצאה כספית מאוד גדולה. כיסוי השתלות נחשב למצב "קטסטרופה" בשל עלותו הגבוהה.

מנתוני המחקר עולה, כי במהלך התקופה שנבדקה נצפה גידול של 30% במספר המבוטחים בשוק ביטוחי הבריאות. תחום הביטוחים הקבוצתיים נמצא הרבה יותר ריכוזי משוק ביטוחי הפרט. בתחום הביטוחים הקבוצתיים נרשמה עקביות במספר הגבוה של הביטוחים הנרכשים אצל שלוש חברות הביטוח הגדולות בשוק. לעומת זאת, בתחום ביטוחי הפרט ניכרה ירידה עקבית בביטוח שנרכש משלוש החברות הגדולות. קרי, במסגרת ביטוחי הפרט התבטאה עליה בתחרות על מבוטחים חדשים.

בעיה שעולה מהמחקר היא ביטוח יתר וכפילות. בעיה זו נובעת בעיקר משום היעדר מידע אצל רוכשי הביטוחים לגבי טיב הביטוח שרכשו, או בשל רכישה מודעת המבוססת על הרצון להחזיק במספר ביטוחים השונים אחד מהשני במידת מה. ביטוח יתר הוא שם כולל למצב בו המבוטח מחזיק במספר ביטוחים שונים לאותו אירוע ביטוחי, אך בפועל בעת התרחשות האירוע הביטוחי המבוטח יוכל לתבוע רק חברת ביטוח אחת. התמונה המתקבלת היא שזו תופעה שכיחה מאוד. הערכת הרשות היא שתופעה זו נובעת מחוסר הבנה ו/או מודעות לגבי המוצר הביטוחי. מידת הבידול הנמוכה שבין הביטוחים בהם מחזיק המבוטח מבטאת חוסר יעילות שעלול לגרום להוצאות מיותרות של המבוטחים.

בעיה נוספת עליה מצביעה הרשות קשורה לאופן העסקתם של סוכני הביטוח על ידי חברות הביטוח. סוכני הביטוח מהווים ערוץ מכירה עיקרי של ביטוחי הפרט. סוכן הביטוח עשוי לצמצם את פערי המידע שבין המבוטח לבין החברה, בדרך של בירור מצבו של המבוטח וצרכיו. תפקידם של סוכני הביטוח כמתווכי מידע עשוי לעורר תחרות בשוק הביטוח, על ידי ציוד הלקוח במידע הנדרש לו בדבר סוגי הביטוח המוצעים למכירה ומחיריהם ואולם, סוכני ביטוח אשר אינם מצויים ביחסי עובד-מעביד עם חברות הביטוח יכולים להתקשר עם מספר חברות ביטוח; חברות הביטוח מתגמלות את סוכן הביטוח לפי כמות המכירות ללקוחות ובדרך זו ממריצות את הסוכן להעדיף את חברת הביטוח לפי התגמול המוצע לו, ולא לפי צרכי המבוטח. מנתוני המחקר עולה שבמרבית המקרים, הסוכן מוכר פוליסות של חברה אחת בלבד. דפוס זה מעיד על נטייה חזקה לרכז את המכירות אצל חברה אחת, שלא בהכרח מיטיבה עם כל המבוטחים.

לטיטות דו"ח המחקר [לחצו כאן](#).

פרטיות וסייבר

תקיפות סייבר

על פי דו"ח שפורסם מטעם מערך הסייבר הלאומי ביום 4 באפריל 2020, סקירת איומי הסייבר בשנת 2019 העלתה מספר אירועים משמעותיים אשר התרחשו בארץ ובעולם, ביניהם תקיפות כנגד תשתיות נפט, תשתיות אינטרנט וטלוויזיה, ניסיון פגיעה במרחב האינטרנט הישראלי וכן מתקפות כופר אשר הביאו לנזק רב. לאחרונה, אנו עדים למספר רב של תקיפות סייבר אשר שמות להן כמטרה חברות ישראליות במגוון תחומים, לרבות שרשראות אספקה, בתי תוכנה, משרדי עורכי דין, תעשיות ביטחוניות, רשתות חברתיות ואף חברות המחזיקות במידע אישי רגיש השייך ללקוחות פרטיים.

על פי המלצות מערך הסייבר הלאומי אשר פורסמו ביום 26 לנובמבר 2020, קיימות מספר נקודות תורפה אשר תוקפים ("Threat Actors") מנסים לנצל לצורך ביצוע מתקפת סייבר. מבדיקה שנעשתה על ידי מערך הסייבר הלאומי עלה, כי כ-2,000 ארגונים בישראל חשופים כיום לתקיפה בשל חולשות שונות במערכתיהם. נוכח המגמה הרגולטורית בשנים האחרונות בדבר הגנה על מידע אישי רגיש של צרכנים, לרבות תקנות הגנת הפרטיות (אבטחת מידע), התשע"ז-2017, תקנות ה-GDPR וכן

סקירת איומי הסייבר בשנת 2019 העלתה מספר אירועים משמעותיים אשר התרחשו בארץ ובעולם, ביניהם תקיפות כנגד תשתיות נפט, תשתיות אינטרנט וטלוויזיה, ניסיון פגיעה במרחב האינטרנט הישראלי וכן מתקפות כופר אשר הביאו לנזק רב

חוק הגנת פרטיות הצרכן בקליפורניה (CCPA), יעילותה של הרגולציה כאמור נמצאת ב"שעת מבחן" אל מול התנהלותן של חברות המחזיקות במידע אישי מזהה. בעידן הטכנולוגי של ימינו, ובעיקר בתקופה אחרונה, אותן חברות חשופות למתקפות סייבר אשר במסגרתן תוקפים מבצעים חדירה בלתי מורשית, בווקטורים שונים, למערכות המחשוב של החברות, לרבות למאגרי המידע שלהן.

ביום 1 בדצמבר 2020, מערך הסייבר הלאומי, יחד עם רשות שוק ההון, הביטוח והחיסכון, פרסמו הודעה דחופה על אירוע דלף מידע מחברת הביטוח שירביט חברה לביטוח בע"מ, במסגרתו דלפו פרטי ביטוח של לקוחות פרטיים של שירביט, לרבות גורמים מתעשיית הביטוח. בימים שלאחר ההודעה כאמור, פורסמו עשרות כתבות אשר תיארו כי מערכותיה של שירביט נפרצו, מידע אישי רגיש חולץ והועלתה דרישת כופר תמורת מסירת המידע כאמור ומחיקתו על ידי התוקפים. בשונה מאירועים רבים אשר התרחשו עד לחודש דצמבר 2020, התוקפים בחרו לנהל את המשא ומתן באופן גלוי מבחינה תקשורתית, לרבות פרסום תצלומי מסך מתוך המשא ומתן, הדלפת מידע ועוד.

ביחס לאירוע שבנדון, הוגשו, בתחילת חודש דצמבר, מספר בקשות לאישור תובענה ייצוגית, בסך כולל של מאות מיליוני שקלים, ביניהן: ת"צ (מרכז) 2339-12-20 עלמה דולב נ' שירביט חברה לביטוח בע"מ (פורסם בנבו, 1.12.2020); ת"צ (מרכז) 5077-12-20 יהודה חכם יצחק נ' שירביט חברה לביטוח בע"מ (פורסם בנבו, 2.12.2020); ת"צ (ת"א) 6615-12-20 גיא שור נ' שירביט חברה לביטוח בע"מ (פורסם בנבו, 3.12.2020); ות"צ (מרכז) 5943-12-20 אילהו גואטה נ' שירביט חברה לביטוח בע"מ (פורסם בנבו, 3.12.2020).

ככלל, הבקשות לאישור גורסות כי בעקבות הפריצה למערכותיה של חברת שירביט, פרטים רבים של לקוחות החברה הועברו לידי התוקפים ואף פורסמו ברשת האינטרנט, לרבות רישיונות נהיגה, תעודות זהות, תביעות ביטוח, תלושי שכר, קרנות השתלמות, קרנות פנסיה ועוד. לטענת המבקשים, שירביט הפרה את חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981 ואת התקנות אשר הותקנו מכוחו, ואף את חוק חוזה ביטוח, התשמ"א-1981, בכך שהתרשלה והפרה חובותיה לשמירה על פרטי לקוחותיה. עוד צוין, כי פרצת האבטחה החמורה אשר נוצלה על ידי התוקפים הינה באחריותה של חברת שירביט בלבד, שכן זו התעלמה מסיכון זליגת המידע והשימוש בו מעבר למטרות שלשמן נשמר המידע, ובדרך של מחדל אפשרה, הלכה למעשה, את נפילתו ל"ידיים הלא נכונות".

המקרה של שירביט אינו האירוע הראשון בישראל בו נפרצות מערכות מידע אשר מכילות מידע אישי רגיש של צרכנים

המקרה של שירביט אינו האירוע הראשון בישראל בו נפרצות מערכות מידע אשר מכילות מידע אישי רגיש של צרכנים. במקרה אחר שפורסם ביום 29 בינואר 2020, אפליקציית התשלומים פייבוקס (אשר נרכשה על ידי קבוצת דיסקונט), חוותה אירוע זליגת מידע במסגרתו פרטים אישיים של לקוחות דלפו, לרבות כינוי משתמש, תאריכי לידה, מספרי טלפון, שמות של קבוצות, סכומים שהועברו, זהות נמענים וארבע ספרות אחרונות של כרטיס האשראי. גם במקרה זה, הוגשו מספר בקשות לאישור תובענה ייצוגית, ביניהן: ת"צ (ת"א) 71275-01-20 סנדי אלכסנדר פרנג'י נ' בנק דיסקונט לישראל, יהודה הלוי 27, תל אביב 65136 (פורסם בנבו, 30.1.2020); ת"צ (ת"א) 73072-01-20 מי-דן ואח' נ' פייבוקס פתרונות תשלום בע"מ ואח' (ניתן למצוא תחת פנקס התובענות הייצוגיות); ות"צ (ת"א) 71271-01-20 יששכר כרמלי נ' בנק דיסקונט לישראל בע"מ (פורסם בנבו, 30.1.2020). גם בבקשות אלו, נטען להפרה של חובות הגנת הפרטיות על ידי פייבוקס בדרך של מחדל, וכן לרשלנותה של החברה נוכח פרצת האבטחה שנתגלה במערכתה ואפשרה זליגה של מידע אישי, בין היתר ל"רשת האפלה".

באשר לבקשות המצוינות בעניין שירביט וכן בפייבוקס, על בית המשפט להכריע, על פי סעיף 7 לחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006, איזו בקשה תיבחר כבקשה שתידון בפני בית המשפט. נוכח השלכות נגיף הקורונה, הדיונים בעניין זה נדחו לאמצע שנת 2021.

עניין נוסף שהגיע לכותרות הינו החלטתה של חברת שירביט שלא לשלם את הכופר אשר דרשו התוקפים בעבור שחרור המידע. בהקשר זה, בדרך כלל תוקפים אשר "מדביקים" מערכות מחשוב בתוכנת כופרה, דורשים תשלום של כופר במטבע קריפטוגרפי, לרבות ביטקוין. ישנה שאלה באשר לחוקיות תשלום כופר כאמור, וזאת לאור הוראות חוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000, חוק המאבק בטרור, התשע"ו-2016, חוקי הבנקאות השונים וכן חוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968. בהתאם לחוקים אלו, נראה כי תשלום כופר במהלך מתקפות סייבר עלול להוות כעבירה על החוק, נוכח הגדרתם הפוטנציאלית של תוקפים כארגוני טרור והלבנת כספי הכופר. עם זאת, המצב המשפטי בישראל נותר עמום. ניתן לראות בשוק הביטוח פוליסות סייבר מיוחדות, אשר לא נאסרו לשימוש על ידי המפקח על הביטוח, המכילות סעיף שיפוי בגין תשלום כופרת סייבר. סנונית ראשונה בקשר עם חוקיותו של תשלום כופר לתוקפים עקב מתקפות סייבר, ניתן לראות ברגולציה חדשנית מטעם OFAC, המשרד לבקרת נכסים זרים בארה"ב. על פי הנחיות OFAC, קיים איסור בארה"ב על תשלום כופר לתוקפי סייבר, טרוריסטים וישויות נוספות אשר נכללות תחת "רשימת הסנקציות". על פניו, נראה כי הדבר "הולך יד ביד" עם המדיניות האמריקאית לפיה אין לנהל משא ומתן עם טרוריסטים. עם זאת, את השפעות רגולציית OFAC ניתן לחוש גם בישראל, כאשר חברות רבות רוכשות פוליסות סייבר מיוחדות, אשר מונפקות על ידי חברות ביטוח זרות (מבטחי משנה בדרך כלל) הנמצאות בשליטת יחידים ו/או גופים אמריקאים. כך, על אף שפוליסות הסייבר מכילות סעיפי שיפוי בגין אירוע כופרה, ייתכן שבפועל חברות הביטוח לא יוכלו לבצע את תשלום השיפוי נוכח היותן נשלטות בידי יחידים או גופים אמריקאים בצורה עקיפה, כאשר הכופר נדרש על ידי תוקפים המצויים ב"רשימה השחורה".

לאור האמור לעיל, נשאלות שאלות בדבר מדיניותה של מדינת ישראל ב"מתחם הסייבר", לרבות יעילותה של הרגולציה הקיימת, השפעותיו של כלי התובענה הייצוגית על דרך פעולתן של חברות המחזיקות במידע אישי רגיש וכן חוקיותו של תשלום כופר בישראל ובעולם. יש לקוות כי תזכיר חוק הגנת הסייבר אשר פורסם כבר בשנת 2018 ומוגש כעת מחדש, ייתן מענה הולם לסוגיות אלו, במידה ויאושר כמובן.

להמלצות מערך הסייבר [לחצו כאן](#).

לתזכיר חוק הגנת הסייבר [לחצו כאן](#).

הגנת הפרטיות בתחבורה בסביבה דיגיטלית

בספטמבר 2020 פרסמה הרשות להגנת הפרטיות מדרין להגנת הפרטיות בגופי תחבורה בסביבה דיגיטלית. מטרת המדרין היא להנגיש מידע אודות אתגרי הפרטיות הנגזרים מטכנולוגיות התחבורה החכמה ולהצביע על כלים להתמודדות עם אתגרים אלה. זאת, לשם קידום האיזון שבין פיתוח הטכנולוגיות החדשות והכנסתן לשימוש יעיל ובין שמירה על זכות האזרחים לפרטיות.

בשנים האחרונות, הולכות ונכנסות לשימוש טכנולוגיות מתקדמות המשפיעות באופן משמעותי על האופן בו אזרחי המדינה צורכים שירותי תחבורה פרטית וציבורית. אדם המעוניין להגיע מנקודה א' לנקודה ב' יכול להשתמש במגוון אפליקציות לתכנון מסלולו תוך התחשבות בנקודות המוצא והיעד, שעת הנסיעה, אמצעי התחבורה המועדף ועוד. בהיותו בדרך, עומדים לרשותו אמצעי תחבורה מגוונים, ביניהם כלי רכב פרטיים, אמצעי הסעת המונים, וכן אמצעי תחבורה שיתופיים שונים. שירותי התחבורה החדשים – ביניהם יישומי תכנון ותשלום, יישומי הזמנת מונית דרך הטלפון החכם, זימון נסיעות משותפות בין אנשים פרטיים והשכרה מזדמנת של גליגוע (קורקינט חשמלי) – מבוססים במידה רבה על מידע שנאסף אודות ציבור המשתמשים בדרך. יש שהמידע הרלוונטי הוא מקובץ (אגרטיבי), ומתייחס לציבור באופן כללי ובלתי מסוים, ויש שהמידע הרלוונטי הוא מסוים (פרטיקולרי), ומתייחס לנתוניו הספציפיים של אדם נתון.

קיים איסור בארה"ב על תשלום כופר לתוקפי סייבר, טרוריסטים וישויות נוספות אשר נכללות תחת "רשימת הסנקציות"

מטרת המדרין היא להנגיש מידע אודות אתגרי הפרטיות הנגזרים מטכנולוגיות התחבורה החכמה ולהצביע על כלים להתמודדות עם אתגרים אלה

עם המשך התפתחות התחבורה החכמה צפוי גידול בכמות המידע האישי הנאסף על ידי ספקי השירותים החדשים, שכן "חומר הגלם" העיקרי הדרוש להם הוא מידע מסוגים שונים אודות שימוש האזרחים במערכות התחבורה השונות

בשנים הקרובות צפויה התפתחות של שירותי התחבורה המתקדמים, ובעשורים הבאים צפוי שינוי דרמטי באופן השימוש שלנו באמצעי התחבורה השונים. עם המשך התפתחות התחבורה החכמה צפוי גידול בכמות המידע האישי הנאסף על ידי ספקי השירותים החדשים, שכן "חומר הגלם" העיקרי הדרוש להם הוא מידע מסוגים שונים אודות שימוש האזרחים במערכות התחבורה השונות. בשל איסוף המידע המוגבר עלולה להיפגע גם פרטיותם של אזרחים אשר כלל אינם עושים שימוש בשירותי התחבורה הרלוונטיים. כנגזרת מכך, פוטנציאל הסיכון לזכות לפרטיות גדל, וצפוי לגדול עוד יותר בעתיד.

לצורך קידום התחבורה החכמה והטמעתה נדרש שיתוף פעולה בין המגזר הפרטי לממשלת. בעוד האינטרס המוביל של המגזר הפרטי המפתח את הטכנולוגיה הוא אינטרס כלכלי וטכנולוגי, הרי שלמגזר הציבורי יש אינטרסים נוספים, ביניהם הרצון לשמור על פרטיות האזרחים. פרטיות האזרחים מאוימת מעצם איסוף המידע, וכן בשלב עיבודו ואחסונו. תמיד קיים הסיכון לדליפת המידע החוצה, ולכן שהמידע ישמש לתכליות שלא לשמן נאסף ומבלי לקבל את רשותו של הפרט.

הזכות לפרטיות מעוגנת בסעיף 7 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, הקובע כי "כל אדם זכאי לפרטיות ולצנעת חייו". חוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981 והתקנות שחוקקו מכוחו, קובעים כי אין לאסוף מידע על אדם ואין להשתמש במידע זה ללא הסכמתו של אותו אדם. החוק מגן על מידע אישי שנאסף ואוחסן במאגרי מידע (ממשלתיים או פרטיים), ומתווה את הכללים לניהול ולאבטחת מאגרי מידע. החוק והתקנות מטפלים בהיבטים שונים הנוגעים לרישומי של המאגר, אבטחתו וניהולו, לרבות הסכמת המשתמשים שנתונייהם יאוחסנו בו, קיום עקרון צמידות המטרה, זכות העיון במידע ותיקונו על ידי האדם אשר המידע מתייחס אליו.

המתח המרכזי נובע מכך שהפגיעה בפרטיות והתועלת הצומחת מהטכנולוגיות החדשות כרוכות זו בזו. כלומר, על מנת ליהנות משירותי התחבורה החכמה אדם חייב לוותר על חלק מפרטיותו. הקפדת-יתר על הפרטיות עלולה להוות חסם לפיתוחים טכנולוגיים ועסקיים שתכליתם שיפור מערכות התחבורה וייעול השירות הניתן לאזרח.

המדריך שפורסם מציג עקרונות להטמעת הטכנולוגיות החדשות, באופן המשקלל את הסיכונים לפרטיות הנובעים מהטכנולוגיות החדשות. במסגרת זאת, הוא ממליץ, כי גופי התחבורה הצפויים להכניס לשימוש טכנולוגיות רלוונטיות ימנו גורם בכיר לתכלול יחסי הגומלין בין הטכנולוגיות השונות והצלבות המידע הנאסף מהן. ככלל, מציע המדריך להתייחס לסוגיית הפרטיות כבר מהשלבים המוקדמים של פרויקטים של תחבורה חכמה. זאת, באמצעות עריכת תסקיר מקדים בדבר האיזונים על הפרטיות, ועיצוב הטכנולוגיה החדשה באופן הנותן מענה לממצאיו. בנוסף, מציינ המדריך את הצורך בהקפדה יתרה על היבטי הפרטיות בעת שיתוף הפעולה עם גורמים מסחריים, ולבסוף מתייחס לצורך בנקיטת שקיפות כלפי האזרחים באשר למדיניות הפרטיות הנהוגה. עקרונות אלה מובאים כקווים מנחים בלבד, ואינם מהווים הנחיות או כללים מחייבים.

תרומתו המרכזית של המדריך היא בהעלאת המודעות להיבטי הפרטיות המתלווים להכנסת טכנולוגיות חדשניות לתחום התחבורה, תוך התייחסות לשיתופי הפעולה המייחדים תחום זה בין הגורמים הממשלתיים ובין גופים פרטיים. כך, מקדם המדריך את הטמעת שיקולי הפרטיות כבר בשלב פיתוח הטכנולוגיות החדשות, ולאחר מכן בעיצוב מערכות התחבורה החכמה ובהכנסתן לשימוש.

לדוח הרשות להגנת הפרטיות לחצו כאן.

תרומתו המרכזית של המדריך היא בהעלאת המודעות להיבטי הפרטיות המתלווים להכנסת טכנולוגיות חדשניות לתחום התחבורה, תוך התייחסות לשיתופי הפעולה המייחדים תחום זה בין הגורמים הממשלתיים ובין גופים פרטיים

העברת מידע אישי מישראל לארצות הברית

בספטמבר האחרון, פרסמה הרשות להגנת הפרטיות גילוי דעת בעניין העברת מידע אישי מישראל לארצות הברית. גילוי הדעת הוצא בעקבות פסק הדין של בית המשפט האירופאי לצדק (CJEU) בפרשת "שרמס 2" שפורסם בחודש יולי האחרון וביטל את הסדר ה-Privacy Shield הנוגע להעברת מידע אישי מאירופה לארצות הברית.

הסדר ה-Privacy Shield הושג בתחילת שנת 2016 בין הנציבות האירופית ובין ארצות הברית. הסדר זה החליף הסדר קודם (הסדר ה-Safe Harbor), שבוטל על ידי בית המשפט האירופי לצדק במסגרת פרשת שרמס 1 בשנת 2015. מדובר בהסדר משפטי ופוליטי שגובש בין האיחוד האירופי ובין ארצות הברית, וקובע מנגנון הלימות מיוחד אשר חל על חברות שהתחייבו לעמוד בדרישותיו בתחום הפרטיות והגנת המידע. ההסדר נועד לאפשר זרימה חופשית של מידע אישי של אזרחים אירופאים לחברות הפועלות בארצות הברית. ההסדר קובע כללי מסגרת לרבות התחייבות בכתב של ארצות הברית להגביל את הגישה של רשויות הביטחון הלאומי למידע אישי; סמכויות פיקוח במשותף של הנציבות האירופית על אכיפת סטנדרט הגנת הפרטיות בארה"ב ועל התאמתו להסדר; סעדים וזכויות תביעה של אזרחים אירופאים על כל שימוש לרעה במידע האישי שלהם וכו'.

בפרשת שרמס 2, בית המשפט האירופי לצדק דן בהוראות סעיף 46 לרגולציית האיחוד האירופאית (תקנות ה-GDPR) האוסרות על העברת מידע אישי של אירופאים מחוץ לגבולות האיחוד האירופי. נקבע כי ההסדר בטל משום שלשיטת בית המשפט הוא אינו עומד ברף ההגנה על מידע אישי הנדרש בדין האירופי, ובמיוחד הוראות תקנות ה-GDPR וכן הוראות האמנה האירופית לזכויות אדם. בית המשפט קבע, כי הבלמים והאיזונים הנהוגים כיום בארצות הברית אינם מספקים הגנה ראויה כנגד כוחן של רשויות המדינה והביטחון בארצות הברית לנטר ולעבד מידע אישי בתחומי המדינה.

השפעת פסק הדין על ישראל: בישראל קיים מנגנון המסדיר העברת מידע מחוץ לישראל. המנגנון מוסדר בתקנות הגנת הפרטיות (העברת מידע אל מאגרי שמחוץ לגבולות המדינה), התשס"א-2001. תקנה 2(8) היא הרלוונטית לעניינו והיא קובעת, כי ניתן להעביר מידע למדינה המקבלת מידע ממדינות החברות בקהיליה האירופית לפי אותם תנאי קבלה. לאורך השנים, הרשות להגנת הפרטיות בישראל פירשה תקנה זו כחריג המתיר העברת מידע אישי למדינות שהוכרזו על ידי הנציבות האירופית כבעלות הלימות בתחום הפרטיות והגנת המידע (מדינות אשר מחויבות לעקרונות הסדרים אלו). כבר עם ביטולו של הסדר ה-Safe Harbor בפרשת שרמס 1, הבהירה הרשות לציבור כי לא ניתן יהיה עוד להסתמך על תקנה 2(8) לתקנות כבסיס להעברת מידע לארצות הברית. כעת עם ביטולו של הסדר ה-Privacy Shield בפרשת שרמס 2 שבה הרשות להגנת הפרטיות ומבהירה כי לא ניתן להעביר מידע אישי מישראל אל ארצות הברית בהסתמך על תקנה 2(8) לתקנות העברת מידע.

לגילוי הדעת של הרשות להגנת הפרטיות [לחצו כאן](#).

לפסק הדין בעניין שרמס 2 [לחצו כאן](#).

**עם ביטולו של הסדר ה-Privacy Shield
בפרשת שרמס 2 שבה הרשות להגנת
הפרטיות ומבהירה כי לא ניתן להעביר
מידע אישי מישראל אל ארצות הברית
בהסתמך על תקנה 2(8) לתקנות
העברת מידע**

שלטון מקומי

האם נדרשת רפורמה בשלטון המקומי? דו"ח של ה-OECD

בספטמבר האחרון, פרסם ארגון ה-OECD את הדו"חות השנתיים הכלכליים אודות המדינות החברות בארגון. בפרק המתייחס לישראל, הדו"ח עוסק בנושא "הפחתת פערים סוציו-אקונומיים בין רשויות מקומיות". לפי פרק זה, בישראל ישנה בעיה כלכלית-חברתית של חוסר שוויון בין הרשויות המקומיות בהיבטים של אפשרויות תעסוקה וההשתלבות המלאה בתהליך הכלכלי מצד אוכלוסיות מוחלשות, שלרוב נמנות עם האוכלוסייה החרדית והערבית. לפי המוצע, ממשלת ישראל צריכה "לנתץ" את המחסומים הקיימים המונעים ממגזרים שלמים באוכלוסיית המדינה להתפתח מקצועית וכלכלית. נטען בדו"ח כי מיגור הפערים אינו אפשרי במודל השלטוני הקיים המתאפיין בריכוז כלל הסמכויות בידי הממשלה.

הפתרון המוצע לבעיה היא כינונו של רובד ביניים ממטלי חדש בישראל – רשויות על-אזוריות. המטרה בכינון המודל האזורי המוצע היא קידום מדיניות מוניציפאלית אפקטיבית, אשר תקדם את מצבם של תושבי האזורים העניים בישראל. הרשויות העל-אזוריות תהינה מורכבות מנציגי הרשויות המקומיות שיוגדרו בשטח ריבונותן, ואשר ישתפו פעולה ביניהם לצורך קידום הפיתוח המשותף בכל הרשויות המקומיות באזור. אימוץ הניהול העל-אזורי המשותף נועד לגרום לניצול מרבי של יתרון לגודל.

הדו"ח שם דגש על פיתוח תשתית התחבורה לצורך קידום הפריפריה. מהדו"ח עולה כי חלוקת האחריות הקיימת לגבי מדיניות התשתיות בישראל אינו מפותח ביחס למדינות ה-OECD. פרויקטים גדולים של תשתיות דורשים את הסכמת הרשויות המקומיות בתחומי השיפוט שבהם עתיד להתבצע הפרויקט. תיאום לא יעיל בין רשויות מוביל לרוב למשא ומתן ממושך, המעכב את קידום הפרויקטים, ובייחוד כשכל רשות מקומית מכוונת את פעילותה והחלטותיה תוך דגש על קידום צרכיה המקומיים. חשיבות התיאום היעיל בין הרשויות המקומיות נשענת על שני אדנים: תחילה לצורך מניעת עיכוב ביישום החלטות ממשלתיות; התיאום הכרחי גם כדי לזהות הזדמנויות השקעה ולהבטיח משאבים כספיים נאותים הנדרשים להשקעה. הדו"ח ממליץ על הקמת רשות תחבורה למטרופולין תל אביב. רשות זו תהיה מקושרת לאזורי הפריפריה בישראל. הפתרון המוצע נועד לממש את קידום פיתוחה של רשת תחבורה משולבת, הכוללת מערכת תמחור אחידה, וכן הבטחת תמיכה כספית יציבה לתחבורה ציבורית.

הדו"ח מצביע על כך שהפערים בהכנסות בין יישובים עשירים ועניים בישראל הם מהגבוהים ביותר בין מדינות ה-OECD וכי פערים אלו ממשיכים להתעצם. בדו"ח מופיעה המלצה לרפורמה בתחום מימון העיריות המקומיות, למזג עיריות ולהקים מספר מטרופולינים - רשויות על-אזוריות. באופן זה, נטען בדו"ח, נחולל שיפור בשיתוף הפעולה והתיאום בין האזורים על ידי קידום אשכולות אזוריים ואזורי תעשייה משותפים. צוין כי הממשלה בישראל פועלת לקידום הקמתם של אשכולות אזוריים אולם כיום רק 26% מאוכלוסיית ישראל מתגוררת באחד מהאשכולות האזוריים, המשתפים פעולה בניהול פרויקטים משותפים. מטרת האשכולות היא לקדם שיתוף פעולה אזורי במספר תחומים, כגון: מערכות ניהול פסולת, מרכזי רכש וקידום החינוך. האשכולות יירשו אחריות הן מהממשלה והן מהרשויות המקומיות.

לעיון בדו"ח [לחצו כאן](#).

בישראל ישנה בעיה כלכלית-חברתית של חוסר שוויון בין הרשויות המקומיות בהיבטים של אפשרויות תעסוקה וההשתלבות המלאה בתהליך הכלכלי מצד אוכלוסיות מוחלשות

הדו"ח מצביע על כך שהפערים בהכנסות בין יישובים עשירים ועניים בישראל הם מהגבוהים ביותר בין מדינות ה-OECD וכי פערים אלו ממשיכים להתעצם

הצעת חוק בנושא מניעת אלימות כלכלית במשפחה

ביום 25.05.2020 הונחה על שולחן הכנסת הצעת-חוק למניעת אלימות במשפחה (תיקון - מניעת אלימות כלכלית), התש"ף-2020, ביוזמת חברת הכנסת קרן ברק מטעם סיעת הליכוד. הצעת החוק נמצאת בימים אלה בהכנה לקריאה הראשונה בוועדת החוקה, חוק ומשפט. ביום 10.8.2020 הונחה על שולחן הכנסת הצעת החוק נוספת בעניין מניעת אלימות במשפחה (תיקון מס' 18 והוראת שעה) (מניעת אלימות כלכלית), התש"ף-2020, נמצאת בהכנה לקריאה שנייה ושלישית. הצעות החוק הללו, שככל הנראה תאוחדנה בהמשך, מעניקות לבית המשפט סמכות לתת צו למניעת אלימות כלכלית המורה על הפסקתה. בנוסף, הן קובעות כי אלימות כלכלית תהווה עוולה אזרחית אשר ניתן יהיה לתבוע בגינה בניזקין. מוצע כי הוראות החוק תופעלנה בכלל הערכאות אשר דנות ביחסים שבין בני זוג, ובניהם בתי דין דתיים, ביהמ"ש לענייני משפחה וביהמ"ש השלום.

הצעות החוק מבקשות לתקן את החוק למניעת אלימות במשפחה, התשנ"א-1991, הקובע בסעיף 3 כי בית המשפט רשאי לתת צו הגנה מפני אדם הנוהג באלימות בבן משפחתו. אלימות לצורך קבלת צו הגנה מוגדרת כמבצע בו עבירת מין או כלא אותו שלא כדין, לרבות אם קיים בסיס סביר להניח שהוא עלול לעשות את אחד מאלה. כיום החוק מגן מפני אלימות פיזית בלבד. בדברי ההסבר להצעות החוק החדשות נכתב, כי האלימות המתרחשת במסגרת יחסים בין בני זוג אינה מתמצה אך ורק בביטויים התנהגותיים אלימים ברמה הפיזית וכי אלימות הנושאת אופי כלכלי כלפי בן הזוג עלולה להיות קשה לא פחות מסוגי אלימות אחרים, והיא אף מתקיימת לעיתים לצד התנהגויות אלימות נוספות. לפיכך, המטרה העיקרית של החוק המוצע היא מתן מענה לבן הזוג שננקטת כלפיו אלימות כלכלית כחלק ממערכת היחסים הזוגית. סעיף לא להצעות החוק קובע, כי אלימות כלכלית הינה התנהגות מתמשכת של בן הזוג, תוך הטלת אימה, כפייה או שליטה על בן הזוג האחר. בהצעת החוק מפורטות שלוש חלופות המבטאות התנהגות כזו: התנהגות המונעת או מקשה על מימוש התנהלות כלכלית עצמאית, לרבות יציאה לעבודה או פתיחת חשבון בנק; התנהגות המונעת או מקשה על שימוש בנכס שיש לבן הזוג זכות בו או גישה אליו, לרבות מניעת החזקת כרטיס אשראי או שימוש בו והסתרתו; התנהלות כלכלית המונעת ניהול סביר ותקין לחייו של בן הזוג, לרבות שליטה על התנהלותו הכלכלית.

צוין כי הצורך ליצור כלים להתמודדות עם אלימות כלכלית באה לידי ביטוי באמנה בדבר מניעה ומאבק באלימות נגד נשים ואלימות במשפחה. אמנה זו, המכונה "אמנת איסטנבול", נועדה להעניק הגנה משמעותית ומקיפה לנשים מפני כל צורה של אלימות, כולל אלימות כלכלית. לפי הצעת החוק, מדינת ישראל בוחנת את אפשרות הצטרפותה לאמנה, הדורשת נקיטת משנה זהירות למניעת מעשי אלימות ולספק לקורבנות האלימות תרופות ראויות כנגד הגורם הנוקט באלימות. החוק המוצע נועד לקדם את הטעמת עקרונותיה של האמנה: הגנה על הזכות לחיים חופשיים מאלימות.

להצעת חוק למניעת אלימות במשפחה (תיקון - מניעת אלימות כלכלית), התש"ף-2020 [לחצו כאן](#).

להצעת חוק הצעת חוק למניעת אלימות במשפחה (תיקון מס' 18 והוראת שעה) (מניעת אלימות כלכלית), התש"ף-2020 [לחצו כאן](#).

הצעות חוק מעניקות לבית המשפט סמכות לתת צו למניעת אלימות כלכלית המורה על הפסקתה

האלימות המתרחשת במסגרת יחסים בין בני זוג אינה מתמצה אך ורק בביטויים התנהגותיים אלימים ברמה הפיזית. אלימות הנושאת אופי כלכלי כלפי בן הזוג עלולה להיות קשה לא פחות מסוגי אלימות אחרים, והיא אף מתקיימת לעיתים לצד התנהגויות אלימות נוספות

עניינים דינניים-מהותיים

אחריות נזיקת בגין שימוש לרעה בהליכי משפט

פסיקה תקדימית של בית המשפט העליון מנובמבר 2020 קובעת כי עילה עצמאית מאפשרת לבסס תביעה לפיצויי נזיקין כנגד בעל-דין שעשה שימוש לרעה בהליכי משפט. הדבר עלול להוביל להטלת אחריות גם על אורגנים בתאגיד. החלטת בית המשפט מתבססת על חובת תום-הלב המעוגנת בסעיף 39 לחוק החוזים (חלק כללי), התשל"ג-1973.

פסק הדין עסק בשאלה משפטית: האם, מכוח מה, ובאלו תנאים ניתן להטיל אחריות על בעל-דין בגין שימוש לרעה בהליכי משפט שגרם נזק כלכלי לבעל-דין שכנגד? הסכסוך נשוא הפרשה התפרש על פני שלושים שנים (!) בסיס הסכסוך הוא סכום כסף שהלווה אחד בשם אורן לקבוצת כהן במסגרת מיזם עסקי במקרקעין. להבטחת כספו, שיעבדה קבוצת כהן את זכויותיה במקרקעי המיזם. קבוצת כהן נקלעה לקשיים פיננסיים שהביאו לקריסת המיזם, ובעקבות זאת פתח הנושה בהליך למימוש השעבוד. מעשה זה גרר מאבק משפטי ממושך מצד קבוצת כהן, שכלל הגשת בקשות, התנגדויות, תביעות, תביעות-שכנגד וערעורים – הנכרשים על מאות עמודים. טענותיה של קבוצת כהן נדחו אחת לאחת על ידי בתי המשפט בערכאות השונות.

בסופו של ההליך, מר אורן זכה בתביעותיו, אך עמד מול חברות מרוקנות מהון ומנושלות מנכסים. בשל כך ביקש להרים את מסך ההתאגדות ולפנות באופן ישיר לגב' כהן, האורגן המרכזי מטעם קבוצת כהן. החלטת בית המשפט קמא, לגבי הזכות לקבלת פיצויים בגין שימוש לרעה בהליכי משפט, התבססה על עוולת הרשלנות, ואילו בית המשפט העליון ביסס את החלטתו על דוקטרינת השימוש לרעה בהליכי משפט מכוח עקרון תום-הלב. בית המשפט הכיר בעילה עצמאית המבססת אחריות של בעל-דין כלפי יריבו: מעשה מכוון הגורם נזק ומהווה שימוש לרעה בהליכי משפט, יגבש חובת פיצוי על פי הוראות הדין הכללי: סעיפים 39 ו-61(ב) לחוק החוזים (חלק כללי), התשל"ג-1973. הפסיקה גיבשה בעבר סנקציות שונות בגין שימוש לרעה בהליכי משפט, כגון: ביטול הליך שננקט בחוסר תום-לב; סילוק תביעה על הסף כאשר זו הוגשה ממניעים זרים; מניעת חקירה קנטרנית של עד; חסימת טענות התיישנות; קביעת השתק דיוני; אי-מתן אישור להסדר פשרה; דחיית בקשת רשות ערעור; השתת הוצאות לטובת ואף קבלה או דחייה של תביעה כסנקציה בין מסירת עדות שקר מכוונת. הסנקציה החדשה – פיצוי כספי לבעל דין שנפגע מאפשרת להחיל צדק מתקן, ומכאן חשיבותה.

עוולה רלוונטית לשימוש לרעה בהליכי משפט היא הנגישה. לפי סעיף 60 לפקודת הנזיקין תתגבש העוולה בשל פתיחתו או המשכתו של הליך סרק משפטי כלפי אדם. אך עוולה זו צרה מאוד בשל דרישותיה הייחודיות: בזדון; בלי סיבה סבירה; תוך חבלה בשמו הטוב או בחירותו של אדם; בהליך פלילי, פשיטת רגל או פירוק בלבד, ובתנאי שההליך הסתיים לטובת הניזוק. משמעות הדבר היא כי רק מקרים נדירים יכנסו במסגרת עוולת הנגישה ויזכו את בעל-הדין בפיצוי כספי. למשל, בע"א 243/83 עיריית ירושלים נ' גורדון, פ"ד לט(1) 113 (1985), תחולתה הצרה של עוולת הנגישה התבטאה בכך שלא הוכחה כוונת הזדון מצד הרשות – על אף הליכי סרק חוזרים ונשנים. גם עוולת הרשלנות, על אף תחולתה הרחבה יחסית, אינה נותנת מענה מלא. זאת בשל אבן הבוחן המרכזית בעוולה – דרישה לקיומה של חובת זהירות. מאחר שעסקינן בבעלי דין המצויים במאבק משפטי, גיבוש חובת זהירות אינו מובן מאליו. על הרקע הזה, הקמת עילה עצמאית לתביעה בגין שימוש לרעה בהליכי משפט, מהווה תקדים חשוב הצפוי שעשוי לרסן התנהלות קיצונית של צדדים בהליכים משפטיים.

לע"א 8553/19, ע"א 161/20 אורן בע"מ נ' כהן (17.11.2020) לחצו כאן.

